

Tečaj XXXVII.

Lipanj 1913.

Broj 6.

Šumarski list.

Organ

hrv.-slav. šumarskoga društva

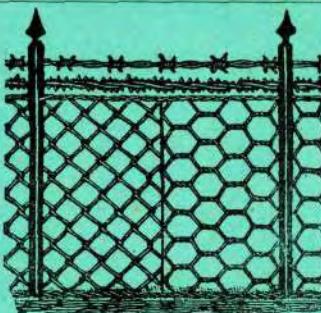
Izdaje
Hrvatsko-slavonsko
šumarsko društvo.

Uređuje
BOGOSLAV KOSOVIĆ

Izlazi svakog mjeseca.

ZAGREB 1913.

Naklada hrv.-slav. šumarskoga društva.

Br. 12-5
Ilustrovani cjenik
br. 225. badava i
franco !

Ograde iz žice

za vrtove, kuće, zvjerinjake, fasanerije itd.

Dvije tvornice, najizdašniji uspjeh.

Alpenländische Drahtindustrie

Ferd. Jergitsch Söhne,

Klagenfurt (poštanski pretinac
286) i Graz Göstingeraut i
Wien IV./I. Pressgasse 29.

12-6

C J E N I K 1913.

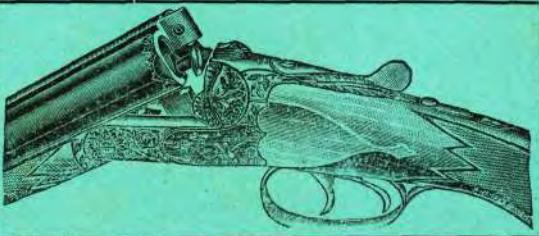
NOVOSTI
POPRAVCI
STRELIVO

I. B. TVOR. DRUSTVO ORUŽJA

„P. WERNIG“

BOROVLJE (FERLACH) KORUŠKA.

1867

Hrvatski cjenici i dopisivanje.

BROJ 6. U ZAGREBU, 1. LIPNJA 1913. GOD. XXXVII.

ŠUMARSKI LIST

Preplata za nečlanove K 12 na godinu. — Članovi šumar društva dobivaju list bezplatno. — Članarina iznosi za utemeljitelja K 200. — Za članove podupirajuće K 20. — Za redovite članove I. razreda K 10 i 2 K pristupnine. — Za lugarsko osoblje K 2 i 1 K pristupnine i za »Šum. list« K 4 u ime preplate. — »Lugarski viestnik« dobivaju članovi lugari badava. Pojedini broj »Šum. lista« стоји 1 K. Članarinu i preplatu na list prima predsjedništvo društva.

Uvrstbina za oglase: za 1 stranicu 16 K; za pol stranice 9 K; za trećinu stranice 7 K; četvrt stranice 6 K. — Kod višekratnog uvrštenja primjereni popust.

Mjestni običaji* (usance)

u trgovackom poslovanju i prometu u okružju senjske trgovacko-obrtničke komore.

POGLAVJE I.

1. O ugovorima u obće.

§ 1. Trgovacki se poslovi sklapaju po volji stranaka budi ustmeno budi pismeno listom ili ugovorom, neposredno ili pako posredno preko trećega.

§ 2. Ugovor o sklopljenu poslu treba da sadržava:

- a) Mjesto i dan ugovora.
- b) Ime i prezime ili tvrdku kupca i prodavača, a gdje je bio posrednik, takodjer njegovo ime i prezime i prebivalište.
- c) Naznaku količine, vrsti, kakvoće, lika (il tipo), biljege (la marca) ugovorene robe i ako je bilo pogodjeno porijeklo robe, takodjer naznaku toga porijekla
- d) Cijena za svaku jedinku broja objama (volume) ili težine robi, kao i platežne uvjete.
- e) Naznaku mesta predaje ili primitka, kao i pogodjeno vrijeme, u kojem se ima ugovor izvršiti.

* Prošle godine donjeli smo usance bečke burze za trg. drvom, a sada donamo naše senjske usance, koje vrijede za promet sa Italijom i dr. južnim zemljama a koje su izdane u smislu §. 3. sl. f. zak. Članka VI. od g. 1868. iz redovite skupne sjednice trgovacko-obrtničke komore u Senju dne 8. ožujka 1891. br. 195.

f) Ako se je dao zadavak (kapara), mora se potvrditi, da je primljen

g) Podpis prodavačev ili kupčev i ako je bilo posrednika, po volji takodjer njegov podpis.

§. 3. Svaki ugovornik može zahtijevati, da se sastavi i izmijeni ugovor, makar da je posao sklopljen ustmeno, do 12 sati o podne djelatnoga dana, koji slijedi danu sklopljenoga posla.

§. 4. Svaki ugovor mora se sastaviti i izmijeniti za 24 ure poslije stavljenoga zahtjeva, ako stranke stanuju u istom mjestu. U protivnom slučaju i ako se posao ugovara listom, treba da se izmjena izvrši za vrijeme, koje je potrebno u normalnim okolnostima, da se odgovori na pitajući list.

§. 5. Ugovori se izmjenjuju predavajući prodavač kupcu primjerak ugovora, što ga je prodavač podpisao, i predlažući drugi istovjetni primjerak, da ga kupac podpiše i povrati.

§. 6. Ako se ugovori nisu izmijenili u roku odredjenom u §. 4., ugovornik, koji redovito zadovoljuje svojim obvezama, ima pravo podignuti prosvjed proti zakasniocu, što je propustio sastaviti i izdati ugovor ili što je uzkratio primiti ga, te može u tom slučaju zahtijevati, da mu se tim nastala šteta naknadi.

§. 7. Ugovor se može prenijeti na drugoga samo onda, ako je prenos ugovoren medju strankama i navodi se izrično u ugovoru riječima: »po naredbi« (all' ordine) ili drugima sličnim riječima

§. 8. Prenos se izvršuje ustupom ili naledjem.

Pravo prenosa ide samo kupca. Prodavač neima toga prava.

§. 9. Sva prava i obveze, koje idu kupca po ugovoru, napose i pravo dalnjeg ustupa, prelaze prenosom na ustupnika, odnosno na prenosnika (naledjnika).

§. 10. Svaki ustupnik ili prenosilac odgovara slijedećim ustupnicima ili prenosnicima za izvršenje ugovora, osim ako je ustupio ili prenesao izpravu sa zaporkom »bez obveze« (senza obbligo).

§. 11. Zadavak, (kapara), primljen i potvrđen u ugovoru, razumijeva se uvijek, da je primljen u gotovu.

§. 12. Ako je posao sklopljen po posredniku, koji nije propisano protokolirani mešetar, smatra se dotični naručilac obvezanim ugovornikom samo onda, ako je izdao u određenom roku redoviti ugovor, na kojem je po propisu podpisana njegova tvrdka, ili ako priznaje ustmeno ili pismeno, da je posao sklopljen na njegov račun. Ako se to nepotvrdi, ostaje rečeni posrednik pravi obvezanik prama protivnoj stranki, s kojom je uglavio posao.

U pogledu posredovanja u poslovih, koje izvršuju propisano protokolirani mešetari, vrijede jedino odredbe trgovačkog zakona, sadržane u §§. 534—548.

§. 13. Roba, koja je ugovorena uz zaporku „pregledana i povoljnom pronadjena“ (per visitata e piaciuta) bez ikakova drugoga dodatka, smatra se prihvaćenom po kakvoći, izuzam slučaj prevare.

§. 14. Kod prodaje po uzorku (muštri) može kupac zahtijevati, da mu se predade uzorak zapečaćen pečatom prodavaoca.

Otvoreni uzorak može služiti, da se sravni roba, koja se ima, predati samo onda, ako obadve stranke priznavaju taj uzorak pravim.

§. 15. Nijedna se roba ne može odbiti uz pogodjenu cijenu samo radi toga, što je bolje kakvoće, nego li je uglavljenja, ako se inače sudara s bitnim zahtjevima ugovora (na pr. o porijeklu robe, o biljegi i sličnim).

§. 16. Ako je roba ugovorena uz zaporku »pregledana i povoljnom pronadjena izim kvara« (per visitata i piaciuta salvo avarea), može ju kupac odbiti, ako je sva roba pokvarena, kao što može takodjer neprimiti one tovarke (colli), koji su tek ponješto pokvareni; ali one tovarke, koji se pronadju zdravi, mora primiti. Radi li se o robi „ukreanoj ili pohranjenoj u hrpi“ (caricata o deposita alla rinfusa), mora se primiti ona količina, koja se nadje zdrava, dočim se može odvrći onoliko, koliko se dokaže da je pokvareno.

§. 17. Zaporka »bez kvara« (escluso avareato) u ugovoru o putujućoj robi (vidi §. 25.) razumijeva se samo u korist kupcu koji ima

pravo izlučiti sve one tovarke i svu količinu, što se pronadju pokvareni, ali opet ne samo jedan dio takovih tovaraka ili tolike količine.

§. 18. Kvarom se smatra svaka šteta na robi koja potiče bilo od vlastite njezine mane, bilo s kakovog drugoga uzroka; ali neizbjegno naravno pogoršanje, kojemu je gdjekoji roba na svojoj kakvoći putem podvržena, nerazumijeva se kvarom, ako se roba odpremi s pažnjom, kao što to zahtijeva njezino svojstvo.

§. 19. Ako je roba ugovorena sa zaporkom »ako se pregleda« (salvo la visita), i nalazi se u mjestu, mora se izuzev višu silu pregledati i izjaviti, da li se prima ili neprima, u djelatni dan iza dana ugovora.

Ako pako roba leži van mjesta, treba da se ugovori mjesto i vrijeme za pregledanje, a izjavit će se o njoj odmah kako se svrši pregledanje.

Ako se propusti robu pregledati u gori naznačenom roku ili u vrijeme i na mjestu pogodjenu, izuzimajući uvijek višu silu, smatra se ona po kakvoći primljenom.

§. 20. Roba putem (putujuća, § 25.) prodana bez naznačene kakvoće, mora da bude dobre prolazne trgovačke kakvoće (buona mercantile).

§. 21. Svaka roba, za koju se nenapominju iznimke u §§. 77—133, ugovara se po čistoj težini t. j. uz odbitak prave tare. Ako je roba u izvornih zamotih, odbija se za taru težina označena na zamotu, nu kupac je ovlašten, kad je to neposredno izjavio, izvidjeti za 48 sati pravu taru te ju mjesto one odbiti.

§. 22. Zaporka „od prilike — po prilici“ (circa) tumači se kao priplust (tolleranza) prodavaču do 5% iznad ili izpod ugovorene količine; gdje se pako radi o punom teretu broda, označuje se tom zaporkom priplust sve do 10% više ili manje od ugovorene količine.

§. 23. Ako se je ugovorila roba putujuća, a brod, označen u ugovoru ili drugčije, neprispije na odredište radi više sile (vis major), kupac je obvezan primiti robu, ako mu se predala na odredištu pod utanačenim uvjetima i ako se dokaže, da potječe

s toga broda; ali roba mora biti svakako prekrcana i opet odpremljena za predaju u tri mjeseca od dana nesreće. Ako bi se pako takov brod bio posve izgubio ujedno sa svojim teretom, prodavač prestaje biti obvezan da preda, kao i kupac da primi drugu robu u naknadu, ma da je ova roba jednaka s izgubljenom po kakvoći, kolikoći i porijeklu.

§. 24. Ako se roba ugovorena putujuća, slaže u kakvoći samo djelomice s ugovorom, kupac je obvezan primiti taj dio, koji se slaže s ugovorom; što se pako nesudara, može odbiti.

§. 25. Nazivom „putujuća roba“ (merce viaggiante) razumijeva se roba, koja je već predana kapetanu ili vozaču, da se prevezé na odredište.

§. 26. Odgovornost za štetu i pogibelj, kojoj bi roba bila izvržena putem ili prevozom, određuje članak 344. trg. zakona.

Ako je roba prodana sa zaporkom »trošak, vozarina« za mjesto ili izvan mesta, takova zaporka neobvezuje prodavača na odgovornost za navedenu štetu i pogibelj. Ako je pako prodana ovdje ili van sa zaporkom „trošak, vozarina i osjeguranje“, to prodavač takodjer neodgovara za navedene štete i pogibelji, ako je izručio kupcu osim ustupnice još osjegurnicu (asekuracijonalnu policu) proti gori navedenim štetama i pogiblima, kojima je roba putem podvržena.

§. 27. U cijeni robe, pogodjenoj sa zaporkom »bez troška na kolodvoru« (franco la stazione), nerazumijeva se sadržana carina ili potrošarina.

Roba, koja se ima prodati na kolodvoru, smatra se skrcana na kolodvoru i vozarina plaćena. Troškovi za preuzimanje idu na teret primaoca.

§. 28. »Teret vagona« (carico di vagone) bez druge posebne naznake razumijeva se, ako se radi o robi težkoj ili o takovoj, koja uživa normalnu podpunu sposobnost vagona u težini, količina do 105 met. centi ili 10500 kg, ali ne izpod 100 met. centi; ako se pako radi o robi laganoj, razumijeva se ona količina, koja može napuniti normalni vagon do skrajne granice, dopuštene po željezničkih propisih.

»Malim teretom vagona« (piccolo carico di vagone) ili polovicom vagona (mezzo vagone), isto tako bez druge oznake, razumijeva se polovica navedene količine.

§. 29. Ako jedan ili drugi ugovornik nebi mogao udovoljiti ugovoru radi obustavljenja plaćanja, smatra se rok za predaju ili primitak i po tom dan izvršbi ugovora dospjelim na dan obustave.

2. O predaji i primanju.

§. 30. Kod kupoprodaja gotove robe (compravendite di merce pronta), koja se ina predati iz skladišta ili s obale, prodavač daje sam propisano baždarenu tezulju (vagu) ili mjeru ili pako podmiruje vagarinu ili mjeračinu.

Nosačinu (fachinaggio) i sve ostale troškove za preuzimanje robe plaća kupac.

Kupac može zahtijevati, da se roba važe na javnoj tezulji (vagi) koli na obali toli u skladištu, nu onda sam plaća vagarinu.

§. 31. Roba, koja se važe ili mjeri uz prisutnoga kupca ili njegova opravnika, smatra se predana kupcu odmah poslije vaganja ili mjerjenja.

§. 32. Kod kupoprodaja robe, koja se ima predati s broda, mora se roba postaviti bez troška (franko) na obalu.

Ako je roba u hrpi (alla rinfusa), dužan je kupac pribaviti posude ili vreće, ali prodavač ih ima puniti o svojem trošku. Roba, koja se je nasula ovako u posude ili vreće, mora se postaviti na obalu na trošak kupca. Pomagala za skrcavanje kao koševe, kable i drugo, mora pribaviti prodavač. (Iznimke se navode u §§. 77.—133.)

§. 33. Kod kupoprodaja robe s broda na brod, ima se roba predati na onom brodu, na kojem se nalazi u vrijeme prodaje.

§. 34. Ako je ugovorena roba pripravna za primanje iz skladišta (pronta), nesmije se primanje započeti kasnije od dana djelatnika, koji slijedi za ugovornim danom, kao ni prekinuti izvan više sile.

§. 35. S obale ima se roba primiti isti dan, kad je tamo postavljena. (Pogl. V. §§. 193 i 194.)

§. 36. Posude, zamatala i prekrivala nevraćaju se prodavaču, izim da su predane slijedeće stvari: maslinsko ulje iz Puglie, Sicilije, Dalmacije i Levanta u baćvah, mjeđovih itd.; mendule svakoga porijekla, uljevitno sjemenje svake vrsti; žito i sočivo u vrećah; lješnjaci; sućine (essenze); groždje; droždje (drop); šišarica (vallonea) u vrećama; solajka (soda) i sumpor u vrećama ili u kakovom drugom sudju. (Vidi pojedine vrsti robe. §§. 77.—133.)

§. 37. Za izvršivanje ugovorâ i za predajne rokove razumijeva se naznačeno vrijeme po običaju ovako:

Prvoga tjedna ili prve nedjelje u mjesecu = od 1. do 7. dana uključno.

Prve polovice mjeseca = od 1. do 15. dana uključno

Drugoga tjedna ili druge nedjelje mjeseca = od 8. do 15. dana uključno.

Pоловicom mjeseca = od 13. do 17. dana uključno.

Trećega tjedna ili treće nedjelje mjeseca = od 16. do 23. dana uključno.

Druge polovice mjeseca = vrijeme, koje počima 16., a svršuje posljednjim danom mjeseca.

Četvrtoga tjedna ili četvrte nedjelje mjeseca = od 24. do konca mjeseca.

Koncem mjeseca = počam od 27. sve do uključno zadnjega dana mjeseca.

3. O platežu cijene.

§. 38. Ako je ugovorenio, da će se cijena za kupljenu robu platiti u inozemnoj vrednoti (valuti), kupac je vlastan, pošto je to izjavio kod primanja, platiti u dotičnoj pogodjenoj inozemnoj vrednoti ili pako u austrijskoj vrednoti po tečaju na dan predaje, osim, da je pokraj označene vrednote upotrebljen izraz »u gotovom novcu« (in effettivo) ili drugi slični dodatak, u kojem se siučaju uzima, da je ugovorenio platiti uprav u označenoj inozemnoj vrednoti, a ne u drugoj.

Za temelj preračunavanja i plaćanja u austrijskoj vrednoti treba da služi srednji tečaj medju novcem i robom dotične inozemne vrednote na dan izvršene predaje robe.

§. 39. Ako je utanačeno platiti cijenu gotovinom (per cassa), mora se platiti odmah kod predaje robe ili fakture.

Ako stranke nisu drugčije ugovorile ili nije drugčije određeno u ovih običajih, cijena se za kupoprodaje u svih sklopljenih poslovih razumijeva u čistoj gotovini bez odbitka (per cassa netta senza sconto).

Osim iznimaka, navedenih u ovim običajima, iznos odbitka ili popusta od cijene moraju ugovornici ustanoviti kod sklapanja posla i mora se naznačiti u fakturi.

§. 40. Ako se roba predaje na dijelove, prodavač može zahtijevati kod predaje svakoga pojedinoga dijela primjereni tomu iznos po ugovorenoj cijeni na račun (a conto).

§. 41. Prodana roba treba da se plati bez svakoga troška i poštarine u ruke prodavaču ili na prije ustanovljenu i naznačenu mjestu.

Ako je ustanovljeno platiti na mjenbeni prihvatz, koji doprjeva za njeko vrijeme poslije dana izdatka, dospjetak se računa od dana dovršenoga primanja, pa ako se je s primanjem zakasnilo, od posljednjega dana, koji je bio ugovoren za primanje.

Biljegovina za mjenbene prihvate ide na teret prodavača.

4. O teži i mjeri.

§. 42. Cijena se ugovara redovito za robu po težini na temelju 100 kilograma, a za robu po mjeri na temelju hektolitra ili metra.

Iznimke ovomu pravilu navode se koliko u člancih, u kojih je riječ o pojedinih vrsti robe, toliko u §. 170. pod nazivom »O drugoj robi«.

§. 43. Postojeći štatuti za javne prisežne mjerače lijesa i žita ustanovljuju pristojbe za mjerjenje, izuzam dalje slijedećih preinaka.

5. O pristojbi (Della provvigione).

§. 44. Pristojba za sklopljenu i izvršenu prodaju iznosi kod vina i lijesa 2% , a kod sve ostale robe 1% prodajne cijene. Ako sklopljena prodaja nije izvršena, pristojba se smanjuje na polovicu.

§. 45. Pristojba, koja pripada komisionaru za prodaju robe u komisiji, računa se od prodajne cijene, smanjene dogodičnim odbitkom.

6. Mešetarina (la senseria).

§. 46. Mešetarina se zaračunava, ako neima posebne pogodbe, po slijedećem cijeniku:

Od vozarine brodova bez razlike 4% , koju plaća kapetan ili gospodar broda.

Od prodaje brodova, kuća i zemljišta 2% , koju plaća svaka stranka na polovicu.

Od prodaje dragocijenosti, dragulja, zlatnih i srebrenih stvari 2% , koju plaća prodavač.

Od prodaje slika i kipova 4% , koju plaća prodavač.

Od prodaje pozlaćenih stvari, pokućtva, sprava i raznih potrebština 3% , koju plaća prodavač.

Od prodaje lijesa, drva i svake vrsti gradiva 2% , koju plaća prodavač.

Od prodaje vina $1\frac{1}{2}\%$, koju plaća prodavač.

Od prodaje bilo koje mu drago ine stvari, robe i proizvoda 1% , koju plaća prodavač.

Od kupnje ili prodaje dionica, zadužnica, založnica i drugih javnih vrijednostnih papira 1% od efektivne vrijednosti, koju plaća naručitelj.

Od skontiranja mjenica 1% na mjesec plaća naručitelj.

Od svake ine stvari, ovdje nenabrojene, 1% , koju plaća prodavač, a kod osjeguranja osjeguravatelj.

§. 47. Ako ugovor glasi na stanovitu količinu robe, koja se ima predati u određeno vrijeme, mešetarina se podmiruje odmah, kako je posao sklopljen.

Ako se pako ima ugovor izvršiti odmah ili količina robe nije opredijeljena ili se roba prodala putem sa zaporkom »ako prispije« (salvo arrivo), mešetarina se ima platiti odmah poslije predaje.

Mešetarina od vozarine neplaća se, dok nije krcanje dovršeno.

7. O pristojbi za vještake.

§. 48. Pristojbe za vještake, koje za izvansudbene poslove imenuje predsjednik trgovačko-obrtničke komore, ustanovit će komorsko predsjedništvo.

8. Predaja mjere i teže (La resa).

§. 49. Kod predaje preračunava se težina ili mjera inostranih zemalja na temelju jednakih ustanova, po kojima se preračunava na riječkom tržištu.

9. Tara.

§. 50. Tara, ako nije u ovim običajima naznačena, računa se po istim običajima, koji su mjerodavni za riječko tržište.

* * *
P o g l a v j e II., III. i IV. i z p u š t e n o, jer se neodnosi na šumske proizvode.

* * *
(1—4 izpušteno).

POGLAVJE V.

5. Kože i kožice.

§. 102. Kože se ugovaraju po obćenitom pravilu na težinu osim kožica janječih i jarečih, kožica od divljači i zečjih, koje se pogadjaju na broj.

§. 103. Sirove kože domaće ugovaraju se po čistom kilogramu s naznakom vrsti i porijekla.

Kože moraju biti bez rogova, lubanje, papaka, kosti u repu i dronjaka (cacole), s manje od 3 grčice (gospi) i očišćene prije nego se potegnu. Treba da su dobro ostrugane, bez rezotina i škulja.

Kupac ima pravo neprimiti koža, koje nezadovoljavaju ovim zahtjevom, ili potražiti odštetu.

§. 104. Ako se ugovaraju kože putem za predaju na obali ili u skladištu bez drugih posebnih ustanova, kupac je vlastan da iztrijebi sve kože mokre, kao i kože manjičave i pokvarene; nadalje je vlastan iztrijebiti od suhih koža sirove, osoljene i poškropljene solju (a fior di sale).

Kože, ugovorene putem, primaju se iz skladišta, aко nije o tom drugo pogodjeno.

§. 105. Za kože se manjičave drže:

a) kod telećih koža: parnule, rezane, plešave, starene i pokvarene;

b) kod soranella, kravljih, volovskih i bikovskih suhih i soljenih sve, koje imaju više od dvije grčice, plešave, gnjile, pokvarene, starene, parnule, rezane i škuljave;

c) kod janječih, jarečih, kozjih i bravljih suhih i soljenih sve parnule, rezane, boginjave, šugave, starene i pokvarene;

d) kod inozemnih koža volovskih i kravskih suhih i soljenih sve plešave, porezane, pokvarene, grčičave i s drugimi vidnim manami.

§. 106. Ako je kupac sporazuman primiti takodjer maničave kože, mjestni običaj daje mu odštetu, najme: kod soranellâ, kravskih i govedskih, ako imaju 3 ili više grčica ili su plešave, 20%; ako su plešave i pokvarene, povrh odštete od 20% još nadodštetu, koja se utanači. Kod drugih koža, kao telećih, janječih, jarečih, kozjih i bravljih, suhih i osoljenih, daje se odšteta po pogodbi.

6. Šišarice i šiške (Vallonee e gallone).

§. 107. Šišarice i šiške ugovaraju se po ogledku na 100 kg s naznakom vrsti, porijekla i ljetine i to u hrpi ili vrećama.

* * *

7., 8., 9. i 10. izpušteno, jer se neodnosi na šumske proizvode.

11. Lijes.

Obćenite ustanove o lijesu.

§. 134. Hrastovinu sačinjavaju proizvodi od gorskoga hrasta ili kitnjaka (*Quercus rober* s. *Quercus sessiliflora*, *Traubeneiche*, *quercia di montagna*, rovere) od hrasta lužnjaka

(*Quercus pedunculata*, Stieleiche), od maljava hrasta (*Quercus pubescens*) i od istarskog hrasta.

Cer (*Quercus cerris*, Zerreiche) se uzima samo za ogrjevna drva, dočim su sve vrsti lijesa od cera uzete.

U jelovinu spadaju svi proizvodi od jele (*Abies pectinata*, die Tanne), od omorike ili smreke (*Abies excelsa*, die Fichte) i od bijelogog bora (*Pinus silvestris*, die Weissföhre).

Piljeni lijes jelovi i smrekovi običaje se kadšto kupovati in monte, pa se onda prima sve osim polomina i gnjilih komada.

Mjerenje. Osim piljenica jelovih, smrekovih, ariševih i bukovih na odredjenu mjeru, koje pregledava primalac, mjeri lijes prodavač i kupac, kako se pogode; ako se pak zahtijeva javni mjerač, to ga plaća stranka, koja ga zahtijeva.

Predaja. Lijes u obće predaje prodavač na lučkoj obali krcališta ili u vlastitim skladištima.

Mjere. Kockovi ili kubični metar sjednačuje se s mjerami, koje su običajne u našem drvotržtvu, kako slijedi:

$$1 \text{ m}^3 = 31\cdot66 \text{ kubičnih stopa bečkih.}$$

$$1 \text{ m}^3 = 23\cdot75 \quad " \quad " \text{ mletačkih.}^*$$

$$1 \text{ m}^3 = 29\cdot17 \quad " \quad " \text{ parižkih,}$$

Kockovni ili kubični račun za sve klade i grede splohom provadja se kod kupoprodaja sve do tisućina; 5 i više desetitisućima uzima se za cijelu tisućinu.

Kockovna mjera izražava se najviše sa tri desetinke, naime ovako: $0\cdot000 \text{ m}^3$.

A. Hrastovina.

Lijes o bao.

§. 135. **Trupci hrastovi obli** za piljenice naravni su komadi s korom (ako nije pogodjena roba bez kore) i posjećeni u sgodno doba godine, ponajviše od 3 do 6 m dugački s promjerom od $0\cdot5$ m i više. Izvan posebne pogodbe srednja dužina treba da ima barem 4 m.

* Mletačka mjera: 1 metar = $2\cdot87$ ml. nogu = $34\cdot5$ ml. col. 1 ml. nogu = 12 ml. col. 1 ml. col = 29 cm. 1 kubična ml. nogu = $0\cdot042 \text{ m}^3$. $1 \text{ m}^3 = 23\cdot75$ kub. ml. nogu. Pod 1 ml. kubikom razumijeva se 1 kub. ml. nogu.

Kakvoća. U prvu vrst idu komadi podpuno zdravi, bez kvrga i drugih mana, lijepo izrasli, najme valjkastoga oblika, upravni i upravne žice.

U drugu vrst spadaju komadi podpuno zdravi ili koji imaju najviše po jednu zdravu kvrgu na svakom metru u dužini, koji imaju eliptički oblik, koji nisu sasvim upravni i žica im teče ponešto koso, kao i komadi ponešto manjičavi, koji se mogu naknaditi odštetom na mjeri; ali crvotočni se posve izuzimaju.

Obli hrastovi komadi razumijevaju se bez oviše čunja-stoga dijela na podanku stabla. Nedrže se primjereni tomu komadi, kod kojih je razlika izmedju tanjega i debljega kraja veća od 12 mm po svakom metru dužine.

Mjerenje. Trupci se mjere po dužini od 25 do 25 centimetara, a promjer od centimetra do punoga centimetra u sredini dužine, služeći se konjićem, pošto je kora do bijeli oguljena. Ako ima na ovom mjestu kvrga, mjeri se malo dalje od kvrge.

Ako se traži promjer na temelju obsega, izmjerena vrpcem, obseg se mjeri od dva do dva centimetra.

Kockovna ili kub. mjera razumijeva se uvijek pravim geometrijskim kubičnim metrom na temelju formule $r^2\pi D$ ili $r^2 \times 3.14159 \times D$, u kojoj r^2 znači umnožak od polumjera, a D dužinu.

Cijena pogadja se po kubičnom metru.

§. 136. **Stupovi** (pilotti) su komadi u prirodnom stanju s korom i svakako posjećeni u zgodno doba godine. Omjere im se mijenjaju od 5 do 20 metara u dužinu i od 20 do 40 cm u promjeru.

Kakvoća. U otrebak (scarto) se odvrgavaju komadi s gnjilom strženi (testa marcia), truhli, crvotočni i oguljeni; komadi krivi, kojima se oba kraja ne mogu spojiti upravnim potezom, idućim kroz drvo; pa napokon proizvodi od obumrlih na podanku stabala.

Mjerenje. Mjeri se dužina od 25 do 25 cm dužine. Promjer pravi ili obseg uzima se od centimetra u sredini dužine, odbiv koru, te se izvede geometrijski kubični račun.

Cijena se utanačuje po kubičnom metru.

Lijes u g l a s t .

§. 137. Lijes u g l a s t dijeli se:

I. u komade za brodogradnju.

II. u komade za gradjevine i raznu porabu.

Komadi za brodogradnju razređuju se opet u: 1. obične komade upravne i krive, 2. rebra (corbame) i 3. komade likovite (pezzi figurati).

I.

1. Obični komadi upravni i krivi. To su proizvodi četverouglasto otesani od 22 za 22 cm* sve do 40 za 40 cm, a dugi od 6—10 m i više.

Ovi komadi (ako neima posebne naredbe) otesani su na trgovački rub (a spigolo mercantile) t. j. pripušta se okrnjen srh (obli brid lo smusso) do $\frac{1}{10}$ širine na svakom rubu kusa.

2. Rebra (corbame) su otesani komadi poput prijašnjih od 14 cm debljine i 1·5 m dužine.

Kod rebara neodbija se okrnjen srh, samo ako nije prekomjeran, najme ako se neproteže. predaleko

3. Likoviti komadi (pezzi figurati) jesu komadi izrasli na oblik, kakov treba za brodogradnju. Nemoraju biti otesani.

II.

Komadi za gradjevine i raznu potrebu (gradja) izdelavaju se uvijek na živi rub, (a spigolo vivo) te su posve upravni, 3 m i više dugi i $\frac{20}{20}^{**}$ cm i više debeli.

K a k v o c a. U otrebak (scarto) izlučuju se komadi s ovim manama: s gnjilimi smogori, natruhlji, okružljivi (la cipolla), crvotočni i mušičavi, uvrnuti (le tressature), pukli od zime (le sventrature), sa crnim smogorom (il grigio), a napose za brodogradnju komadi sa šupljim smogorom (occhio di pernice); nasuprot imaju se uz odštetu primiti komadi, koji na dvije trećine neimaju navedenih grešaka te se mogu upotrebiti za opredijeljenu svrhu.

* Odgovara diagonali od 31 cm bez kore i bjelike.

** Odgovara diagonali od 28 cm mjerenoj bez kore i bjelike.

Pripuštaju se ove pogreške: napuklina od dozrijevanja drva, ako neprelazi pol metra dužine, ponješto rujavine (vena rossa), bijel (l' alburno), gdjekoji gnjili smogor (novo marcio), ako neprodire dublje do u jednu šestinu čitave debljine, pa crvotočne škulje u ograničenom broju.

Mjerenje. Komadi I. i II. mjere se po dužini, pa onda usred dužine debljina obiju strana, a za okrnjeni srh odbija se $\frac{1}{10}$ širine po svakom tupom uglu. Ako se ugovara lijes na živ rub, nepripušta se nikakov okrnjak.

Komadi, otesani na zubove (con denti), mjere se od zuba do zuba.

Cijena se razumijeva po kubičnom metru osim kod likovitih komada, za koje se može ustanoviti po svakom pojedinom kusu, kako je već njegov lik manje ili više porijedak.

§. 138. Prečnice ili podkladci (traversine). Omjere i oblik ustanovljuju se prama svrhi i sustavu, za koji ih treba.

Kakvoća se ugovara napose, te se mora sudarati s pogodbom kao i omjere.

Cijena ide po komadu.

§. 139. Daske i brvna pile se na živ rub i samo po naručbi.

Omjere (dimensije) su navadno: u dužini 3 m i više, u debljini 4 cm i više, a u širini 20 cm i više.

Kakvoća. Za otrebak odlaze komadi s grješkami, izbrojenimi kod ostalog hrastovog lijesa.

Mjerenje. Mjeri se dužina, uzimajući po 10 do 10 cm, širina posred dužine, pa tako i debljina, kod koje se računaju ulomci do 2 mm.

Cijena se ustanavljuje po kubičnom metru.

§. 140. Hrastove duge. U nazivu »merce vergine« razumijeva se bačvarska gradja kako dolazi ravno iz šume, ali ipak uvijek omjerena (dimensionata), t. j. duge su razrednjene po svojih omjera u dužini, širini i debljini.

U nazivu »monte vergine« razumijeva se bačvarska gradja, kako dolazi ravno iz šume, ali uvijek omjereno t. j. duge po

zabačenom t. zv. lošem otrebku ili otrebku za vatru (scartone da fuoco); a »merce in monte« zove se bačvarska gradja neobradjena (utaslačena), iz koje je izuzet takodje srednji otrebak.

O t r e b a k (scarto) je trovrstan: loš ili za vatru, srednji i dobar otrebak.

U l o š o t r e b a k ili o t r e b a k z a v a t r u (scartone da fuoco) idu duge:

a) koje imaju kroz svu debljinu više od 5 škulja od mušice ili više od jedne škulje od crvotoča;

b) rujave ili mokričave naskroz debljine i preko polovice površine;

c) gnjile i truhle;

d) cijepane poprijeko (contro filo), najme okomito na srčnice drva mjesto uporedno, kako je običaj.

Z a s r e d n j i o t r e b a k (scartone) drže se duge:

a) sa dva ili više sagiba (grbe) po dužini;

b) jako zavite (vitopere = imberlate), kojima najme zavoj prelazi debljinu duge;

c) koje su ujedno sagnute i zavite, onda duge crvjive, (najme koje neimaju više od pet škulja od mušice ili više od jedne škulje od crvotoča), dalje duge rujave, mokričave ili košćate (affette de vena rossa, nera o bianca), sa smolenicom (uz uraslu ili neuraslu koru) (gelatura), kljuhtave (pukle, con fenditura), čvorave ili kvrgave i to ako ove mane prolaze svu debljinu duge od jedne strane na drugu ili se takodjer pokazuju nasuprot na obje strane, te se od takove duge, razcijepane ili razpiljene po debljini u dvoje, nemože napraviti niti jedna poluduga bez mane.

U nazivu d o b a r o t r e b a k (buono scarto), kakov se mora primiti s robom u gori (merce in monte), pošto spada u nju, razumijevaju se ovakove duge:

a) slabo izradjene t. j. koje, izmjerivši ih na raznim mjestima, pokazuju razliku preko četvrtine svoje debljine ili širine ili preko desetine svoje dubljine;

- b) duge s jednim samo pravilnim sagibom (gr̄bom), koji prelazi 6 mm (3 linije) oblučne visine na 3 dm (1 nogu) tetive;
- c) lako zavite (con leggera imberlatura);
- d) takozvane krivulje ili sablje (sciabolate), naime kojim su strane krive mjesto upravne;
- e) rujave i mokričave (affette da vena rossa o nera), čvorave i kvrgave (con nodi e groppi), sa smolenicom (con gelatura), ako ove grješke neprodiru naskroz duge ili se nesastaju na obje strane, da se od takove razcijepane ili razpiljene duge po debljini može napraviti barem jedna poluduga bez mane.

§ 141. Duge se mjere na kraju najkraćem, najužem i najtanjem.

Ako neima druge pogodbe, razumijevaju se duge ovako:

U dužini:

od punih parižkih m palaca	sve do parižkih m palaca	kao pariž. m palaca	ili stopa	
0·49 = 18	0·60 = 22	0·49 = 18 = $1\frac{1}{2}$ = $\frac{1}{2}$	duge	
0·60 = 22	0·76 = 28	0·65 = 24 = 2 = $\frac{2}{3}$	"	
0·76 = 28	0·92 = 34	0·81 = 30 = $1\frac{1}{2}$ = $\frac{5}{6}$	"	
0·92 = 34	1·08 = 40	0·97 = 36 = 3 = 1	duga cijela	
1·08 = 40	1·25 = 46	1·14 = 42 = 3 = $1\frac{1}{6}$	duge	
1·25 = 46	1·41 = 52	1·30 = 48 = 4 = $1\frac{1}{3}$	"	
1·41 = 52	1·62 = 60	1·46 = 54 = $4\frac{1}{2}$ = $1\frac{1}{2}$	"	
1·62 = 60	1·79 = 66	1·62 = 60 = 5 = $1\frac{2}{3}$	"	

U širini:

od punih $0\cdot081$ m = 3 palca sve do $0\cdot108$ m = 4 palca kao dvije trećine duge od $0\cdot108$ m do $0\cdot162$ = 4 do 6 palaca;

od punih $0\cdot108$ m = 4 palca sve do $0\cdot162$ m = 6 palaca i više kao cijela duga (ili jedinka).

Za veće širine treba sporazumka od slučaja do slučaja, kao što prigodice za duge izpod $0\cdot081$ m = 3 palca široke, ali je stavno, da treba mjeriti širinu bez svake prigodične bijeli, a duge krivulje računati samo toliko široke, koliko bi bile uz upravne strane.

U d b l j i n i:

od punih m = p. linija	do m = p. linija	kao	
0·011 = 5	0·016 = 7	0·0135 =	$\frac{1}{2}$
0·016 = 7	0·020 = 9	0·018 =	$\frac{2}{3}$
0·020 = 9	0·025 = 11	0·0225 =	$\frac{5}{6}$
0·025 = 11	0·032 = 14	0·027 =	1 (jedinka)
0·032 = 14	0·038 = 17	0·034 =	$1\frac{1}{4}$
0·038 = 17	0·050 = 22	0·04 =	$1\frac{1}{2}$
0·050 = 22	0·059 = 26	0·054 =	2

Iz navedenoga slijedi, da ako nisu ugovorene posebne omjere, dolaze duge, koje nestižu najmanju omjeru dužine, širine i debljine stanovite vrste (kategorije), uвijek u bližu nižu vrstu, kao primjerice duge, koje neimaju uprav $0\cdot92$ m = 34 palca u dužini, vrstaju se u razred duga od $0\cdot81$ m = 30 palaca dužine, a koje nisu $0\cdot025$ m = 11 crta debele, idu u vrstu sa $0\cdot020$ — $0\cdot025$ m = 9—11 crta debljine itd.

Kada se mjeri širina dugam, da se dozna prosjek, može se takovo mjerjenje izvršiti po sporazumku stranaka učestnica na temelju dostatnoga izkušavanja ili pako na nazužem kraju svake duge, ili u sredini komada, ili napokon na glavama kako proviru iz slogova, u t. zv. snopovima ili vitlima (gabbie, chebe) redom i bez prebiranja.

Ako se nije prihvatio unapred nijedan ovaj način mjerjenja, ima se mjeriti na glavama po gornjoj uputi.

§. 142. Cijena hrastovim dugam ustanavljuje se po stotini ili tisući duga; uzima se za temelj duga, zvana »monte $\frac{36}{1}$, i $\frac{4}{6}$ «, najme $0\cdot92$ m (= 34") do $1\cdot08$ m (= 40") dugačka, $0\cdot108$ m (= 4") do $0\cdot162$ m (= 6") široka i $0\cdot025$ m (= 11") do $0\cdot032$ m (= 14") debela.

Druge se omjere svedu na $\frac{36}{1}$, kako je gore razloženo.

Nu cijene se mogu ustanoviti takodjer za svaku omjeru napose.

Gdje nije izrično drugo ugovorenog, cijena se razumjeva u gotovini bez odbitka (per cassa pronta senza sconto).

§. 143. V e l i k e s u d u g e (dogoni) one, koje imaju 164 cm (5 stopa) i veću dujinu, po žici su cijepane ili piljene, pa poslijе oblanjate.

Ugovaraju se na kubičnu mjeru, po komadu ili na tekuću uzduljnu (linearnu) mjeru.

Za ovu robu valja isto, što je rečeno za obične hrastove duge.

§. 144. Kada bi se prodavalac obvezao predati količinu (partiju) duga u opredijeljenom roku, a ne bi je predao, to može kupac:

a) neprimiti pravodobno nepredanu robu, odustati od ugovora i zahtijevati, da mu se odmah povrati preplata (anticipazione) ili kapara, ako je preostala kod prodavača; ili

b) javiv prodavaču, kupiti na njegov račun izostalu robu na tržištu predaje; ili takodjer

c) tražiti odštetu na temelju vrijednosti nepredane robe, koju će vrijednost ustanoviti predsjedništvo trg. obrt. komore,

§. 145. Kada se je kupac obvezao primiti stanovitu količinu u opredijeljenom roku, a nebi primio, prodavač može:

a) uzkratiti predaju robe, neprimljene na dobu, i od ugovora odustati, ili

b) javiv kupcu, prodati za njegov račun neprimljenu robu na dobu na tržištu predaje, ili takodjer

c) tražiti odštetu na temelju vrijednosti neprimljene robe, koju će vrijednost ustanoviti predsjedništvo trg. obrt. komore.

§. 146. Ako se je prodavač obvezao predati duge s opredijeljenom prosječnom širinom tako, da 100 duga daje stanovitu ukupnu širinu, to se razumijeva bez svakoga pripusta (toleranza) ili bez svake odštete, te prodavač mora bezuvjetno predati duge, koje imaju ugovorenu prosječnu širinu, niti se neprepusta odšteta za razliku bilo u novcu bilo u većem broju duga, isto tako ne može prodavač naknaditi nedostatnu prosječnu širinu duga jedne vrste (ili jedne omjere) drugom vrstom, koja bi imala veću širinu, kao što neima prava povisiti cijenu, ako bi predao veću prosječnu (srednju) širinu od ugovorene.

Ako je pako bila cijena uglavljena po njekoju jedinku prosječne širine bez uvjeta, da roba mora u istinu dati uprav taj projek širine, prodavalac može onda predati ugovorenu prosječnu širinu u primjerno većem broju duga ili cijenu obaliti u razmjeru, u kojem stoji predana širina pram širini, uzetoj za temelj cijene.

Kada je ugovorena predaja na više puta (u partijama), to se ima širina urediti za svaku pojedinu dionu predaju i za svaku pojedinu vrstu.

§. 147. Kupac ima pravo neprimiti plavljenih duga (doghe flottate), ako prodavač nije ugovorio predati takove duge.

Kupac nije dužan u »monte-dugama« (in monte) primiti duge predjelane ili popravljene poslije dovršene šumske izradnje. Isto tako neima prodavač prava iz srednjega otrebka, prodanog napose ili istodobno uz monte, obrati duge prikladne za popravak, da ih poslije popravljene preda kupcu za monte ili zadrži za sebe.

Ako se je ugovorilo, da nesmije biti dobra otrebka od opredijeljenoga postotka kod robe in monte ili kod pojedinih omjera, sadržanih u robi in monte, kupac nije obvezan primiti višak dobra otrebka, niti odštetu u novcu. Isto tako nemože se jedna omjera naknaditi drugom, već se svaka omjera ima predati u razmjeru, koliko je pogodjeno za cijelu količinu (partiju) robe »monte buono« ili s dobrim otrebkom.

Ako se opet nije ugovorio opredijeljeni postotak dobra otrebka, razumijeva se, da roba in monte nesmije imati preko 35% dobra otrebka, a u ovom nesmije biti preko trećine žilovitih duga (venate).

Ako su pogodjenoj količini dodane u ugovoru riječi »po prilici« (circa), mora se priupustiti predaja za 5% veća ili manja; gdje neima tih riječi, prodane se količine imaju predati tačno po ugovoru.

Ako se je povodom nedostatnoga prebiranja prodavačeva u robi, prodanoj za monte, pronašlo srednjega otrebka ili nedomjernih duga (mancanti in misura) izpod 5%, kupac ih ne može ne primiti, ali ima pravo na primjerenu odštetu.

§. 148. Ako bi došla na ovo tržište **bačvarska gradja** od hrastovine po običaju njemačkom, mjerodavni su ovdje običaji riječkog tržišta.

§. 149. Isto tako valjaju riječki običaji za **hrastove parkete**, ako bi prigodice došli ovamo na tržište.

§. 150. **Drva za gorivo.** Cjepanice ili razcijepana u šumi hrastova drva, premda nedolaze na ovo tržište, ugovaraju se po ustanovama, valjanima za bukova drva.

Oblići, kakovi se prodavaju na barkama s kvarnerskih otokâ, dugi su od prilike 40 cm, a debeli 5 cm i više.

Ova se drva prodavaju na četvorni metar t. j. na kup (catasta) metar dug i metar širok.

B. Jelovina.

L i j e s o b a o .

§. 151. **Stupovi ili kolovi** jelovi, smrekovi i borovi jesu komadi u prirodnom stanju s korom ili oguljeni.

O m j e r e opredjeljuju ugovornici

K a k v o Ć a . Kao otrebak se izlučuju komadi nagnjili, loši, crvljivi, s gnjilimi kvrgami, krivi i proizvedeni od stabala, obumrlih na podanku.

M j e r a . Mjere se po dužini mjerilom na vrpcu, a promjer šestilom.

C i j e n a . Pogadjaju se po komadu ili takodjer po kubičnom metru.

§. 152. **Kolovi ili stupovi jelovi za brzojav** izrađuju se od mlađih i oguljenih stabala ili u prirodnom stanju ili zasićeni (impregnirani). Oba kraja treba da su pravilno odpiljena.

O m j e r e su od 7 do 8 m u dužini i od 10 do 14 cm u promjeru na vrhu.

K a k v o Ć a . Bez drugoga propisa razumijevaju se jelovi komadi, koji moraju biti zdravi. Za otrebak se izuzimaju nagnjili, crvljivi, razpučani i jako kvrgavi, kao i krivi.

M j e r a . Mjeri se samo, da se prigleda pogodjena dužina i promjer.

U potrebi traži se kockovna mjera geometrijskim načinom, za koji se uzima obseg ili pravi promjer usred dužine.

Cijena. Pogadjaju se po komadu.

§. 153. **Jedrila ili jarboli jelovi** nazivaju se komadi u prirodnom stanju s korom ili oguljeni i otesani samo na donjem kraju na 2·25 do 2·55 m u dužinu u osmokutnom obliku.

Omjere se propisuju za dužinu i debljinu i to debljina na grlu, usred dužine i na vrhu.

Kakvoća. Izlučuju se kao otrebak komadi od stabala na podanku obumrlih, nagnjili, loši, sa crnimi smogori, s kvrgami gnjilimi i vezanimi na okolo (a corona), rakavi ili koravi, kao i krivi i oštećeni od posjeka ili od prevoza.

Mjera. Mjeri se vrpcom dužina od dolnjega do gornjega kraja i onda razni obseg na tri gore naznačena mjesta a debljina se kore odbije.

Cijena se ustanavljuje po komadu ili po kubičnom metru.

§ 154. **Križice** (antenne) jesu takodjer komadi za potrebu brodova, koji se proizvode isto na način jedrilja, samo nijesu nigdje otesani.

Omjere se naredjuju za dužinu i debljinu nasred dužine.

Kakvoća, mjera i cijena pogadja se kao za jedrilje.

§ 155. Za **jedrilje i križice smrekove kao i borove** služe jednaka pravila kao za jelove.

L i j e s   u g l a s t .

§. 156. **Klade** (bordonali). Jesu četverouglasto otesani komadi, duži od 8 m i deblji od 26/26 cm u četvorini.* Komadi izpod ovih omjera smatraju se **kladicama** (bordonalići).

Kod ugovora na živ rub (aspigolo vivo) dopušta se okrnjak (lo smusso) na srhu od 2 do 3 cm prema veličini komada sve do na $\frac{1}{10}$ dužine, postao od bradvilja ili trenjem od prevoza. Ali u sredini treba da su srhovi svakako oštiri.

* U mletačkoj mjeri izraženo glasi: dugačko najmanje 24 noge a debelo 9/9 coli. Gradja počam od 15 ml. nogu duljine (5·20 met.) otesana 6/6, 6/7, 7/7, 7/8, 8/8 ili 8/9 coli, kao i komadi, koji imaju debljinu bordonalu ali nemaju njihove duljine, zovu se „Skala-drvo“.

Ako se ugovore točne omjere, izuzima se svaka razlika na manje, ali prodavač može ipak bezplatno ustupiti višak kod 20 do 30 cm u dužini i 1 cm u četvorini.

Mjera. Klade, prodane po kub. metru, mjere se po dužini sve od 10 do 10 centimetara, a debljina nasred komada od centimetra do punoga centimetra.

Kod prodaja na mletačku mjeru uzima se u dužini, što prelazi 9 palaca, za cijelu nogu, a u debljini, što prelazi 9 crta, za cijeli palac.

Kakvoća. U otrebak se meću klade nagnjile i loše, jako okružljive, mušičave i crvotočne, s gnjilima kvrgama, klade krive ili slabo otesane, jako razpukle, prekoredno oštećene prevozom i proizvedene od obumrlih stabala na podanku.

Cijena. Po kubičnom metru ili po $0\cdot042 \text{ m}^3$ = kubičnoj nogi mletačkoj.

Kladice se pogadjaju po istih pravilih.

Grede. Dolaze slijedeće vrsti, koje imaju svoja pučka imena i naznačene omjere i to:

Dupljaci	12·5	m	dužine	i	17	sa	23	cm	debljine
Šestaci	9·4	»	»	17	»	23	»	»	
Petaci	7·7	»	»	17	»	23	»	»	
Četracci	6·3	»	»	17	»	23	»	»	
Šestakinje	9·4	»	»	12	»	17	»	»	
Petakinje	7·7	»	»	12	»	15	»	»	
Gredice	6·4	»	»	15	»	17	»	»	
Mernice	5·5	»	»	9	»	12	»	»	
Trećaci	4·2	»	»	9	»	12	»	»	

Kakvoća i mjera. Kao za klade.

Cijena. Za grede pogadjaju se kod prodaje cijena ili po kubičnom metru ili po kubičnoj nogi mletačkoj = $0\cdot042 \text{ m}^3$; a prodavaju se takodjer i na kar (carro),* te broji:

dupljak	.	.	za	3	kara
šestak	.	.	»	$2\frac{1}{2}$	»
petak	.	.	»	2	»

* Stoga se grede običajno i zovu caro-gradja.

četrtak . . . za	$1\frac{1}{2}$	kara
šestakinja . . . »	$1\frac{1}{2}$	»
petakinja . . . »	1	kar
gredica . . . »	1	»
mernica . . . »	$\frac{1}{2}$	kara
trećak . . . »	$\frac{1}{3}$	»

Kod prodaje na kar pripušta se nepotpuna debljina.

§. 157. **Prečnice ili pokladci.** Za pogodbe valjaju ista pravila kao kod hrastovih prečnica (§. 138.)

§. 158. **Piljenice jelove i smrekove.** Brvna su piljenice 4 m. dugačke, 24—35 cm široke i 86 mm, 58 mm, 43 mm i 36 mm debele.

Iste piljenice dolaze takodjer jednako široke i debele, ali 3·75—3·85 cm dugačke.

Daske (trenice) su:

	Dužina	Sirina	Debljina
obične	4 m	23—35 cm	27—30 mm
široke	4 »	36—60 »	27—30 »
od $\frac{3}{4}$ palca	4 »	20—35 »	20—22 »
škurete (poludaske)	4 »	20—35 »	13—15 »

Pod imenom pajol smatraju se daske 4·1 do 4·2 m dugačke.

Na ime latižana pile se daske iste širine kao gori, ali samo 3·75—3·85 m dugačke, a debele po vrsti 24—25 mm (poput daske obične), 20—22 mm (poput daske $\frac{3}{4}$) i 13—15 mm (poput škurete).

Mjera. Dužina se mjeri vrpcom ili metričnjakom, širina i debljina pako metričnjakom ili ravnalom na mjestu, dok čovjek stoeći doseže.

U dužini treba da su piljenice punomjerne.

Ako je debljina naznačena omjerom od toliko do toliko, u tom se razmaku sadržava takodjer pristup za robu dobru; nu ako se debljina naznačuje samo jednim omjerom (jednim brojem), može biti za milimetar veća ili manja.

Za širinu se napominje, da se stara mletačka mjera sruanjiva s metričkom mjerom ovako:

6	unača mletačkih	=	17	cm
7	»	=	20	»
8	»	=	23	»
9	»	=	26	»
10	»	=	29	»
11	»	=	32	»
12	»	=	35	»
13	»	=	38	»
14	»	=	40	»
15	»	=	43	»
16	»	=	46	»
17	»	=	49	»
18	»	=	52	»
19	»	=	55	»
20	»	=	58	»
21	»	=	60	»

Ako se predaju daske po izboru običajne širine od 23/35 cm — 8/12" mletačkih, to se uzimaju

22	cm	(	7"7"	mlet.)	do	24 $\frac{1}{2}$	cm	(	8 $\frac{1}{2}$ "	mlet.)	za	23	cm	
25	»	(	8"7"	»	»	27 $\frac{1}{2}$	»	(	9 $\frac{1}{2}$ "	»	)	»	26	»
28	»	(	9"7"	»	»	30 $\frac{1}{2}$	»	(	10 $\frac{1}{2}$ "	»	)	»	29	»
31	»	(	10"7"	»	»	33	»	(	11 $\frac{1}{2}$ "	»	)	»	32	»
34	»	(	11"7"	»	»	36 $\frac{1}{2}$	»	(	12 $\frac{1}{2}$ "	»	)	»	35	»

i tako dalje dalje za najniže i najviše omjere širine dotičnoga običajnog izbora.

K a k v o c a. Piljenice se vrstaju u 3 razreda: u prvom su razredu piljenice izborite, u drugom s dobrim, u trećem sa srednjim otrebkom.

U prvi razred idu piljenice posve zdrave s propisanimi omjerama, lijepo piljene, na kojima ima samo njekoliko zdravih čvorova (kvrga), da komad negubi na svojoj čvrstoći, i koje nijesu na glavi pukle više od širine daske; a kod oblih glava nesmije da bude razlika veća od 5 cm od zakladnice krivulje do vrha.

U drugi razred spadaju piljenice, koje, potječući od zdrava drva, po gdjedje su ipak trule ili loše, koje imaju njekoliko crnih ili bijelih kvrga, koje se pokazuju malo crvotočne ili mu-

šičave, koje su gdješto razpucane i pocrnjele, koje nijesu dobro piljene i napokon koje imaju na glavama razpukline preko 6 cm (2" mlet.) od širine komada ili ako je kod oble glave obluk viši nego je prije naznačeno.

U treći se razred (srednji otrebak) meću piljenice obćenito s većim pogreškama nego li su navedene za dobar otrebak, pa osobito koje neimaju mjere, koje su crne od vlage, koje proizlaze od suharaka, zatim jako crvotočne ili mušičave, veoma korave i razpucane, nadalje koje imaju pukline na glavama veće nego u drugom razredu, koje imaju crnih i mrtvih smogora ili takodjer vrlo mnogo makar i zdravih smogora ili kvrga.

Kod prodaja in monte prestaje razredjivanje i mjesto toga pogadja se budi s izuzetim srednjim otrebkom (III. razred) ili naprsto izuzam gnjilih i polomljenih komada.

Kod predaje piljenica nečini se navodno razlika medju jelovima i smrekovima, ali se može ustanoviti, neka su piljenice sve smrekove ili neka ima po njeki postotak takove vrsti.

Ako se kod prodaje piljenica nije ustanovilo, kakve da budu glave, razumijevaju se uvijek piljenice upravnih (ravnih) glava. Predaja piljenica na kraju oblih treba da je ugovorena, pa prodavač neima prava davati drugu vrst.

Kod navadnih prodaja, gdje je izbor širine naznačen na pr. 23/35 cm ili 8/12" mlet., razumijeva se, da ima svaki 100 predanih komada donijeti prosječnu širinu od naznačenih skrajnih omjera, najme 29 cm, pa isto pravilo valja i za druge izbore po širini.

Cijena. Po 100 komada ili takodjer toliko po širini t. j. po 29 mm = 1 mlet. unči ili takodjer po 28.98 m = 1000 mlet. unača širine.

§. 159. Letve jelove ili smrekove (moralame) jesu piljeni komadi u četvorini sa sljedećim omjerama:

Letve od 4 m dužine i 110/110 do $\frac{115}{115}$ mm
» » » 4 » » 80/80 » $\frac{85}{85}$ »

Letvice (mezzi morali) imaju istu dužinu, ali debele su samo polovicu naznačene debljine za cijele letve.

Kakvoća. Letve i letvice bez najmanje mjere, zavite, (vitopere) gnjile, trule, razpucane, jako korave i crne od vlage, odbijaju se u otrebak.

Cijena. po 100 komada.

§. 160. Duge jelove proizvode se po slijedećim omjerama i nazivima:

	Koliko snopova ima u tovaru	Dužina m	Debljina mm	Koliko ima podova u snopu	Širina snopa u srijedi cm	Koliko ima duga u to- varu
Stukanice	4	0·60—0·55	20—25	20—22	20—23	140—160
Rebice	2	0·85	15—20	20—22	22—25	68—74
Uljenjaci	2	0·65—0·68	15—20	23—25	24	76—74
Pintarice	4	0·55	15	28—31	20—25	oko 100
Stotinjaci ili bijele	2	1·10—1·15	15—20	25—27	25—28	92—100
Šimle (Dašćice)	2	1·20	15—20	26	35—40	100
Trećaci	2	0·73	25	18—21	23—25	72—80
Velike duge od 4 pednja	2	1—1·15	25	19—22	34—40	70—80
» 5 »	2	1·28	25	16—18	28—34	62—70
» 6 »	2	1·40	30	13—16	26—32	50—56
» 7 »	2	1·50	30	11—13	26—30	48—54

Cijena i kakvoća. Prodavaju se obično po tovaru od 2 i 4 snopa pregledane i povoljne.

B. Borovina.

Lijesuglast.

§. 161. Klade borove proizvode se debele 20 cm i više i dugačke od 5 metara dalje.

Debljina može se pram kraju smanjivati, ali razmjerice ne preko 5 mm na svaki tekući metar.

Kakvoća, mjerjenje i cijena kao za jelove i smrekove klade.

§. 162. Prećnice borove imaju omjere i oblik, kako se svaki put ustanovi prema sustavu, za koji se upotrebljavaju.

Kakvoća treba da se sudara s pogodbom kao i omjere, pošto se to ustanavljuje posebno.

Cijena ide po komadu.

D. Bukovina.

L i j e s u g l a s t.

§. 163. **Klade bukove** prave se debele 25 cm i deblje, a dugačke 6 metara i duže.

Kakvoća, mjerjenje i cijena kao kod klada jelovih i smrekovih.

§. 164. **Prečnice bukove** imaju ustanovljene omjere i oblike prema svrhi, za koju će se upotrebiti.

Kakvoća. Kao što omjere i oblici, ugovara se posebice i kakvoća, te se mora sudarati s pogodbom.

Cijena je po komadu.

§. 165. **Bukove su piljenice brvna, daske, testoni (glavine, zaglavci) i dašćice.**

Brvna i daske proizvode i donose se na prodaju s omjerami i uz uvjete kao i jelove daske.

Testoni (glavine) su dašćice od 2·23 do 2·28 m dugačke, od 21 do 24 mm debele i od 248 do 230 mm široke.

Kakvoća. Između se u otrebak komadi gnjili i loši, razrucani i škuljavi, s gnjilima čvorovima, sa cjeputinama većimi od širine komada i komadi neokruženi (neokrajčeni).

Cijena za 100 komada.

Dašćice po genovskom običaju (uso Genova) kupuju i prodaju se navadno sa 10 desetinaka, sadržanih u 100 komada. Koliko desetinke, toliko jednostavne dašćice dugačke su 2·23 do 2·28 m, a široke ili od 170 do 246 mm ili od 248 do 300 mm. Debljina je dašćicam od 7 do 8 mm, a desetinkam od 14 do 15 mm.

Kakvoća kao kod testonâ.

Cijena se pogadja za 100 komada, od kojih barem polovica mora imati najveću širinu, označenu za dvije vrsti širine.

Dašćice po messinskom običaju (uso Messina) dugačke su 2·23 do 2·28 m, široke 248 do 300 mm, debele 4½ do 5 mm.

Kakvoća. U prihvatan otrebak vrstaju se zdrave dašćice od 246 sve do 220 mm široke, ali se ovakovih nemora primiti

preko 20%; onda dašćice punomjerne, koje imaju slijedeće pogreške: neznatno gnjile ili oštećene, sa pukotinami, koje na nijednoj strani komada nepresežu 80 cm; kojim cjetotine, veće od širine komada sežu sve do trećega dijela dužine; koje imaju gnjilih čvorova; dašćice sa njekoliko škulja od preko 3 do 5 cm u promjeru; neokrajčene dašćice i splohom svaka takova dašćica od pravilnih omjera, od koje se mogu izvaditi barem $\frac{2}{3}$, dobre dašćice.

U neprihvatan se otrebak izvrgavaju sve, koje imaju veće pogreške od navedenih.

Cijena za 100 komada, od kojih se $\frac{2}{3}$ sastavljaju od 300 mm i $\frac{1}{3}$ od 248 mm. Po običaju plaća se za prihvatan otrebak dvije trećine cijene, pogodjene za bezpogrješne dašćice.

§. 166. **Vratila** (subbie) nazivaju se bukovi komadi, izcjepani od trupaca i otesani bradviljem na živ rub u slijedećim omjerama:

Dužina	Četvorina
5·15 do 5·25 m	$\frac{105}{105}$ do $\frac{115}{115}$ ili 15' $\frac{1}{4}$ " ml.
4·10 "	4·20 " " " " 12' " "
2·05 "	1·10 " " " " 6' " "
5·15 "	5·25 " $\frac{75}{75}$ " $\frac{85}{85}$ " 15' $\frac{3}{8}$ " "
4·10 "	4·20 " " " " 12' " "
2·05 "	2·10 " " " " 6' " "

K a k v o ē a. Neprimaju se komadi nedomjerni, sa srcem, krivi, zavinuti, pukli, oštećeni i gnjili, kvrgavi, mokričavi i rujavi (con vene nere e rosse) kao ni crvljivi i s bjelikom (l' alburno).

Cijena po 100 komada.

§. 167. **Vesla neuradjena** bukovi su komadi izcjepani i izradjeni na oblik vesla te dolaze u slijedićim omjerama:

Dužina	Pero	Ručica	svaka strana četvorine
8' ml. = 2·75 do 3'— m	13 do 14 $\frac{1}{2}$ cm	6 do 9 cm	
10' > = 3·45 > 3·70 >	14 $\frac{1}{2}$ > 16 >	6 $\frac{1}{2}$ > 9 >	
12' > = 4·15 > 4·40 >	14 $\frac{1}{2}$ > 16 >	6 $\frac{1}{2}$ > 10 >	
14' > = 4·85 > 5·10 >	16 > 17 $\frac{1}{2}$ >	7 > 10 >	
16' > = 5·60 > 5·80 >	17 $\frac{1}{2}$ > 19 >	9 > 11 >	
18' > = 6·25 > 6·50 >	19 > 20 >	9 > 11 >	
20' > = 6·90 > 7·20 >	22 > 24 >	10 $\frac{1}{2}$ > 12 >	

Kakvoća. Za otrebak se drže komadi s pogrješkama kao kod vratila, pa osim toga još komadi neprimjerenih omjera. Cijena po 100 komada.

§. 168. **Bukove duge** prodavaju se od 3, 4, $4\frac{1}{2}$ i 5 pedanja t. j. 78, 104, 119 i 135 cm dugačke, od 10 do 15 cm široke, koje sačinjavaju in monte prosječnu širinu od 12 cm, i debele na začelju 9 do 12 mm po grčkom i od 12 do 15 mm po francuzkom običaju.

Još su **duge uljenice** s dužinom od 0·80, 1, 1·30 i 1·60 m, a pripušta se 5 cm više ili manje; širina im je 10 cm i više uz najmanji prosjek od 12 cm; debljina se pako ugovara od 16 do 20 mm s prosjekom od 10 ili od 18 do 24 mm s prosjekom od 21 mm.

Duge se mjere na najtanjem kraju.

Kakvoća. Za otrebak se priznavaju duge nedomjerne i nesložnih omjera, oštećene i gnjile, čvorave i mušičave, sa cjeputinami većimi od širine i jako pocrnjele od vlage.

Ugovorene in monte razumijeva se samo bez gnjilih i polomljenih.

Cijena po 100 komada ili takodjer po tovaru, u kojem ima od 3 pednja 300 komada, od 4 pednja 200 komada, od $4\frac{1}{2}$, pednja 150 komada i od 5 pedanja 126 komada.

§. 169. **Bukova drva** I. razreda (cjeplje) cjeplju se od trupaca na 1 m dugačko.

Kakvoća. Ugovorene „in monte“ moraju se primiti, kako stoje i leže, osim nedomjernih komada, ali se pripušta za 2 do 3 cm manja dužina.

Ako se ugovore bez otrebka, neprimaju se komadi truli, obli od ograna iako kvrgavi i nedomjerni.

Cijena po prostornom metru ili takodjer na mjeru u obliku četvorine, koja ima 2 metra u dužinu i 2 metra u visinu, te daje po tom 4 prostorna metra ili jedan metrički hват.

Oblići ili ogranci, koji spadaju u drugu i treću vrstu bukovih drva, razumijevaju se drva od grana i cjeplja na pô, ali grane nesmiju biti tanje od 5 cm u promjeru. Kod duljine se pripušta razlika do 10 cm.

Neprimaju se komadi posve truli i izpod najmanje mjere
Cijena po prostornom metru i po metričkom hvatu.

§. 170. Obruči su proizvodi od ljeskovine i grabovine.
Ljeskovi su obruči:

1. mali ljeskovci ili bižice, dugački 1 do 1·5 m
kojih ima u svakom svezku 16, ako su jednostavni, ili 24 komada, ako su dvostruki.

2. srednji ljeskovci ili stotinjaci od 1·5 do 2 m
dužine, 100 komada u svezku.

3. batišnjaci od 2·5 do 3 m dužine, 32 komada u svezku.

4. šestaci, koji se proizvode takodjer od grabovine,
3·5 do 4 m dugački, 18 komada u svezku.

Grabovi su obruči:

1. Badenjaci, 5 do 7 m dugački, 16 komada u svezku.

2 Maže i to: šestaci 4·5 do 5 m. dugački, kojih
ima u svezku 30 komada, i batišnjaci, dugački 4 do 4·5 m,
kojih se broji u svezku 50 komada.

Kakvoća. Obruč treba da je čist bez čvora ili kvrge i
neprekršen kod smatanja.

Cijena se pogadja po svezku, koji treba da broji naznačeni
broj obruča dotične vrsti, ili takodjer po tovaru, u koji idu po 2 svezka.

Drveni ugalj.

§. 171. Drveni se ugalj dijeli na ugalj od bukovine ili od drugega posebno naznačenog drva ili takodjer od mješovitog drva.

Kakvoća. Ugalj treba da je posve gotov suh i bez praha osim onoga, koji postaje po sebi od naravi stvari.

Cijena se ustanavljuje po 100 kg, po cijelom vagonu ili na korbe od 6·34 hektolitra, na koje ide još naravni vrh, dolazeći od napunjivanja korbe lopatom. Na vrh se meće, dok ugalj nepada.

§. 172. i 173. izpušten.

POGLAVJE III.

Pomorski poslovi.

1. O najmu broda (Del noleggio).

§. 174. Brod na jedro ili paru, koji je najmljen »spreman
da krca« (pronto a caricare), mora bili sasvim spremam i pri-
pravan primiti teret.

Ako je najmljen sa samom i naročitom zaporkom »izčekivan« (atteso), mora mu se dati teret kad bi i kasnije nadošao, nego se je nagadjalo, osim ako ima u ugovoru dokidni dan (la data di cancellazione) ili će se dokazati, da je izvršio medjutim vožnju, koja se u govoru nespominje.

Ako je u najamnom ugovoru naznačeno, da će brod doći izmedju dva opredijeljena dana, a došao je prije prvoga dana, obveza traje netaknuta, da će se nakrcati, samo što počima tek na prvi ustanovljeni dan; ako je pako brod nadošao poslije drugoga opredijeljenoga dana i to iza ponoći toga konačnoga dana, prestaje ta obveza, da će se nakrcati, osim ako kapetan nesumnjivo dokaže, da je zakasnio iz odlazišta ili putem uslijed više sile. Za prvi slučaj mora dokazati, da bi bez zapreke od više sile bio mogao otići na dobu, te stići u luku za krcanje još prije dospjetka ili na dospjetak opredijeljenoga dana; u drugom pako slučaju, da bi bio, pošto je otišao u sgodno vrijeme, došao redovito, koliko se može predmijevati, u luku za krcanje prije ili na drugi opredijeljeni dan.

Ako je u najamnom ugovoru navedeno vrijeme dolazku riječima: »izčekivan« ili »prispjet će oko ovoga ili onoga dana«, to riječ »oko« znamenjuje za jedrenjake 20 dana, za parobrode 10 dana prije ili poslije naznačenoga dana.

Obveza za krcanje traje kod ranijega dolazka od naznačenoga dana, a kod kasnijega dolazka, dok mine 20, odnosno 10 dana, osim ako se dokaže viša sila, kao gore.

Slijedeća naznaka vremena za dolazak broda ili za krcanje razumijeva se ovako:

Prvih dana mjeseca: od 1. do 10 dana uklopno.

U prvoj polovici mjeseca: od 1. do 15. dana uklopno.

Polovicom mjeseca: od 11. do 20. dana uklopno.

U drugoj polovici mjeseca: od 16. do konca mjeseca.

Koncem mjeseca: od 21. do posljednjega dana mjeseca uklopno.

2. O dolazku (Dell' arrivo).

§. 175. Drži se, da je brod na jedro ili paru došao u luku, da izvrši najamni ugovor gledom na dan dolazka, čim je javio

svoj dolazak lučkim organima te mu ovi naredili, gdje da se privremeno ili stalno veže.

Dok se neizvrše ovi propisi, nedrži se, da je brod došao, osim ako se računa dospjetak ugovorenih dana, gdje se onda mora i može inače utvrditi, da je brod stigao u noć i to uprav pred noć ili o ponoći.

3. O vezanju na obali (Dell' ormeggio alle rive).

§. 176. Brod se mora vezati uz obalu, koju mu lučki ured unapred odredi po želji krcača ili primaoca ili po svojoj misli.

Ovo se netiče parobroda, koji imaju stalni red vožnjam te pristaju uvijek na svojem opredijeljenom mjestu.

Ako primalac ili krcač zahtijeva, da se koji brod premjesti, a lučki ured privoli na takov premještaj, nemože se kapetan dotičnoga broda tomu protiviti, ali primalac ili krcač mora naknaditi brodu prave troškove za odvezanje i novo vezanje, a vrijeme, koje se je zato moralo izgubiti, uračuna se u tovarne dane.

Ako se je brodu označilo privremeno mjesto, s kojega će preći poslije na drugo stalno mjesto ili sa sidra, da se konačno priveže, troškovi ovoga premještanja idu prvi put na teret broda.

4. O tovarnim danima (Delle stallie).

§. 177. Tovarni dani počimaju teći obćenito, kako slijedi:

1. Kod jedrenjaka na dan poslije onoga dana, kad je kapetan izjavio pismeno primaocu ili krcaču, da je spremjan predati ili primiti teret. Ovakova se izjava mora učiniti do 4 sata poslije podne, ako će vrijediti za slijedeći dan, inače se računa istom za treći dan.

Kod podpunih tereta u hrpi (alla rinfusa) moraju se svakako istodobno, kad počinju tovarni dani, takodjer pripraviti lijes za oblaganje, pretinci i potrebna branila, jer se inače drži i pored izjave kapetanove, da tovarni dani nepočinju sve dotle, dok spomenute pripravne radnje od drva nisu izvršene.

2. Kod parobroda na isti dan, u koji kapetan pismeno izjavi primaocu ili krcaču, da je spremjan predati ili primiti teret.

Ako je ta izjava učinjena do 10 sati prije podne istoga dana, onda počinju tovarni dani teći od 2 sata poslije podne.

Izjava, učinjena poslije podne, vrijedi za drugi dan, ako je stigla do 7 sati u večer.

Za terete u hrpi vrijede u pogledu početka tovarnih dana i za potrebne pripravne radnje ista pravila, kao i za jedrenjake.

§. 178. Parobrodarska poduzeća, koja podržavaju redovite vožnje po stalnom voznom redu, riješena su svake izjave o počimanju tovarnih dana, ako je poznat dolazak i odlazak njihovih parobroda, ako su najme svaki vozni red i preinake u njem oglasila 8 dana prije započete vožnje, te jedan primjerak oglasa predložila trg. obrt. komori.

Nu roba, koja dolazi prekrcana s drugih pruga, mora se ipak dojaviti primaocem.

§. 179. Ako se u najamnom ugovoru navodi naprosto njenekoliko tovarnih dana »tekućih« za krcanje ili skrcanje, razumijevaju se ovo dani, kako idu redom po kolendaru.

Kapetan nemože se onda uztezati, da radi u nedjelju ili blagdan, osim ako bi to oblast zabranila. Ako se je ova zabrana mogla predvidjeti, ubraja se taj dan u tovarne dane kao slijedeći; nu ako se nije mogla predvidjeti, nebroji se taj dan makar je bio uvršten u tekuće tovarne dane.

§. 180. Ako krcač ili primalac nebi htio da se radi u nedjelju ili blagdan, ubraja se taj dan jednako tekućim tovarnim danima.

Ako se u najamnom ugovoru napominje njenekoliko tovarnih dana »tekućih osim nedjelja i blagdana«, razumijevaju se izuzeti samo nedjeljni i svetačni dani, koji su u ugovoru izrično navedeni ili koji su u mjestu zapovijedani.

§. 181. Ako isti ugovor napominje njenekoliko tovarnih dana »djelatnih«, razumijeva se, da se izuzimaju nedjelje i zapovijedani blagdani, kao i dani, u koje se nemože raditi radi više sile.

Uzima se, da je radnja zapriječena višom silom, ako ju zabrani oblast ili ju elementarne nesgode zaustavljaju na mjestu krcanja ili skrcavanja t. j. takovo nevrijeme, koje nedopušta

brodu da se krca ili skrcava, a primaocu ili krcaču može kod prevažanja pokvariti ili oštetiti robu.

§ 182. Ako najamni ugovor neustanovljuje potanko tovarne dane ili sadržava zaporku »ima se krcati (skrcavati) po mjestnom običaju« ili takodjer drugu: »odmah na zahtijev kapetana«, to se ima krcanje ili skrcanje izvršiti u toliko djelatnih dana, koliko ih po §. 181. treba za predaju ili primitak tereta uz neprekidnu radnju u navadno vrijeme.

Ako neima najamnoga ugovora, pa se tovarni dani za primanje robe mogu razjasniti po teretnici (polizza di carico), treba se držati navodâ teretnice; nu ako neima ni u teretnici napomene o tovarnih danih, to se onda mora postupati po odredbah, koje navodi predjašnji §. 181.

5. O nuztovarnim danima (Delle contrastallie).

§ 183. Nuztovarni su dani, koji počimaju teći nakon poslijednjega tovarnoga dana, te se broje redom, kako idu po koledaru.

Za nuztovarne se dane zahtijeva, ako nije protivno uglavljeno, da se naplate brodu u novcu unapred dan po dan.

Ako najamni ugovor ili teretnica opredjeljuje nuztovarne dane, ali ne koliko će trajati, traju oni obćenito 14 dana.

Ako pak nisu ustanovljeni nuztovarni dani, kapetan je broda na jedro obvezan dopustiti ih sve do 10 dana, a kapetan parobroda sve do 5 uz primjerenu novčanu odštetu, koja se plaća po ustanovama slijedećega §. 184.

§. 184. Odšteta za nuztovarne dane iznosi po svakom danu, ako nije drugo utanačeno, kako slijedi:

Domaćim jedrenjakom, počev od 200 bačava registra, po 20 nč. za svaku bačvu registra; jedrenjakom izpod 200 do 50 bačava registra 25 nč. po bačvi registra, a za jedrenjake izpod 50 bačava registra 30 nč. po svakoj bačvi registra.

Inozemnim jedrenjakom iznosi ta odšteta postepenice prama gore naznačenoj bremenarini 0·16, 0·21 i 0·25 for. u zlatu, koja se može platiti u papiru s pridometnutim pridom na zlato po dnevnom tečaju.

Parobrodima, počev od 400 bačava registra, plaća se 0 25 for. u zlatu po bačvi registra; izpod 400 bač. 0 29 for. u zlatu po bačvi registra, a može se platiti u papiru s pridometnutim pridom po dnevnom tečaju.

Kod preračunavanja zlata u papir treba držati 8 for. a. vr. u zlatu = 20 franaka.

§ 185. Parobrodi, koji uzimaju samo dijelove tereta ili koji su na redovitim vožnjama, nisu dužni privoliti na nuztovarne dane.

6. O krcanju i skrcavanju (*Della caricazione e scaricazione*).

§. 186. Brod je gotov da krca ili skrca, pošto se je usidrio ili vezao privremenice ili stalno na mjestu, odredjenu mu za te radnje lučkim uredom (§. 176.), nu mora, ako krca, imati dno pometeno, pribaviti si potrebnu pritegu (zavorra), kao i pripraviti oblagala (il pajuolo), što ga spada, a parobrod još stajati s parom za svoje klube (verricolli) i posve pripravan na radnju; ako pako skrcava, treba da su mu otvorene na određenom mjestu luknje ili vidjelice (beccaporte), a parobrod biti posve pripravan sa svojim klubama.

Osim toga, gdje se to zahtijeva, kapetan je dužan prije izjaviti, da je gotov (§§. 177. i 178.).

Ako je brod pristao uz lučki kraj, mora imati za potrebu mostnice na obali, bilo da krca ili skrca.

§. 187. Brod nosi troškove za oblaganje, za pretince i obrane, za potrebne čavle, za slaganje u obće (lo stivaggio), za iztrganje lopatom (la paleggiature), za mostnice ili upotrebu mostnica, za ukrej (l' imbarco), kad je roba predana; za skrcaj, dokle se je roba po običaju postavila na obalu, primila kod ruba broda ili pod klubama (sotto paranco sulla chiatta).

Iznimice daje primalac o svojem trošku mostnice za skrcaj ugljena 1 kamenja na kola.

§. 188. Sture, koje treba za očuvanje tereta, daje krcač o svojem trošku i one su njegove, a kapetan potvrđuje, da ih je primio.

§. 189. Mjeračinu (troškove za mjerjenje) kod žita plaća krcač ili primalac, brod nikad.

§. 190. Ako je brodarina pogodjena po ukrcanoj težini, vagarinu plaćaju krcač i brod na polovicu.

Isto tako plaćaju primalac i brod na polovicu brodarinu, koja je pogodja po skrcanoj težini.

§. 191. Mjeračinu za sve vrsti ljesa, ako i koliko se brodarina plaća na temelju takove izmjere, nosi brod, dok je odredjen za luke izvan gibraltarskog tijesna; inače, ako je odpremljen put luka sredozemnoga mora, podmiruju mjeračinu brod i krcač, svaki polovicu.

§. 192. Za predaju i primanje robe kod krcanja određuje se slijedeće:

Roba u obće, koja se ima krcati, postavlja i predaje se na trošak krcača na lučkoj obali, gdje je brod pristao ili vezan, pa ako stoji dalje od obale, roba se postavlja i predaje na najbližem mjestu na lučkoj obali.

Iznimke su od ovog pravila ove:

Duge, koje se krcaju na jedrenjake, broje i predavaju se u skladištu, ali prevozne troškove na obalu nosi krcač.

Klade i grede može krcač predati plivajuće u luki. Dotegljjenje k brodu plaća brod.

Žito, koje se ima ukrcati u hrpi, donosi se k rubu broda nastojanjem i o trošku krcača. Vreće se razrešuju i izpraznjuju na teret broda, te njegovi ljudi moraju paziti, da konopci veza nepadaju u brod medju žito.

§. 193. Ako se krca žito u hrpi i puni teret, kapetan može zahtijevati, da prepriječi nagibanje broda (ingallamenti), neka mu se dade iste robe takodjer u vrećah, ali ne više od 15%, nu mora to zahtijevati pravodobno, te daje ili plaća potrebne vreće, kao što i naknadjuje prigodični pravi višak troška za sipanje u vreće.

§. 194. Ako se krcaju sabirani (a colletta) ili dioni tereti (carichi parziali), red, kako će pojedini krcači predavati robu jedan za drugim, ustanovljuje kapetan ili opravnik (agente).

§. 195. Za krcanje valjaju ove odredbe:

Ako je brod pristao tik lučke obale, roba se prima na obali, a inače izpod kluba. U ovom posljednjem slučaju trošak za barku, nije li protivno ugovoren, nosi primalac.

Parobrodi na redovitim vožnjah, koji imaju određeno mjesto kod lučke obale, moraju predati robu na lučkoj obali, ma da su i dalje vezani.

Roba postavljena na obalu, rijora se isti dan, ako nije primalac prisutan, čuvati od nevremena, pa ako se nebi primila i odnesla toga dana, može ju kapetan ili opravnik dati pohraniti u skladište na trošak i račun primaoca.

Ako bi roba ostala postavljena na obali kroz noć, te trebala čuvara, platit će ga primalac.

Gdje parobrodarska poduzeća imaju posebnih pravila za pohranu robe, to su ta pravila valjana.

Primalac kakvagod tereta nije dužan primiti oblagala.

Za skrcavanje voća i druge robe u hrpi, gdje treba vreća i ljudi, da ih napunjivaju, mora to sve priskrbiti primalac o svojem trošku; ali ljudi broda moraju pune vreće skrcavati i postavljati na obalu.

§. 196. U jedan djelatni dan, ako vrijeme dopušta te se radi u zimsko doba, najme od 1. listopada do konca veljače, od 7 sati u jutro sve do mraka s prekidom na pol ure u jutro i na jednu uru o podne, a u ljetnje doba, najme od 1. ožujka do konca rujna, od 6 sati u jutro sve do večera s prekidom na pol ure u jutro i na jednu uru i pol o podne, ima se ukrcati ili skrcati slijedeća količina:

a) Duga bukovih srednjih omjera, a od ostali omjera u razmjeru, u zimsko doba 20.000, u ljetno doba 25.000.

b) Gradje, klada i greda oko 30 kub. metara na jedrenjacima izpod 200 bačava, a na većima 45 m^3 u svako doba godine.

c) Dasaka, brvana i ostalih piljenica od 40 m^3 na jedrenjacima izpod 200 bačava oko 70 m^3 iznad 200 bačava registra u svako doba godine.

d) Bačava s tekućinami oko 50 s pomoću barke ili oko 80 na obali.

- e) Vreća i koševa oko 600 barkom, 800 na obali.
- f) Žita i sjemenja oko 800 hektoltara na jedrenjacima izpod 200 bačava, oko 1200 hektolitara na jedrenjacima iznad 200 bačava.
- g) Roba u bačvama (barilima) osim tekućina oko 250.
Naznaka »oko« znamenuje 10% više ili manje.
Na ove količine obvezani su zamjenito koliko krcač ili primalac, toliko brod.

7. O brodarini (Del nolo).

Ako je brodarina ugovoreva po 100 kilograma, po hektolitru, po tisući, po bačvi ili inače ovako, mora se platiti na temelju težine, mjere ili broja predane robe. Brodarina se plaća odmah poslije predaje, a kapetan ima pravo pitati u svako doba predplatu na račun razmijerno i shodno dijelu predanoga tereta.

Brodarina, naznačena »po dužnosti« (a dovere), razumijeva se najmanja, koja se je posljednji put ugovorila iz istoga mjesto za isto odredište ili za isto porijeklo i za istu robu.

Izim protivne pogodbe plaća se brodarina za bukove dašćice, ustanovljena po komadu, za omjere širine izpod normalnih u razmjeru. Testoni se navadno sjednačuju svaki sa $3\frac{1}{2}$ dašćice uso Messina.

Preporučnik (il raccomadatario) tereta kojega god porijekla, osim tereta za mali okrajni plov (piccolo cabotaggio), ovlašten je primiti pristojbu od 2% od cijele brodarine uvijek, gdje najamni ugovor nesadržava izričnu zaporku »teret se ima predati bez pristojbe« ili drugu jednaku zaporku.

§. 198. Brodarina, koja je ugovorena u inozemnoj vrijednosti, a plaća se u austrijskoj vrijednoti, izračuna se na temelju prosjeka srednjih tečaja za pogodjenu vrijednotu, kako ju bilježe burze bečke peštanska i tršćanska i to na dan dovršena skrcaanja punoga tereta ili na predhodni dan, ako na dan dovršena skrcaanja nisu izašli burzovni listki.

§. 199. Ako u najamnom ugovoru ili u teretnici ima radi brodarine zaporka, da će se platiti u gotovu i bez odbitka ili

u kovanom novcu (ili jednakima riječima), brodarina se ima podmiriti po volji platca budi u odnosnoj inozemnoj efektivnoj vrijednosti ili u austrijskoj vrijednosti po burzovnom tečaju.

§. 200. Predplate brodarine kod jedrenjaka na odlazku temelje se u pogledu burzovnih listaka (§. 198.) na tečaju dana, kad je brod dovršio krcati, te se odbija odbitak (sconto) dotičnoga tržišta za rok od tri mjeseca.

8. O teretnicah (Delle polizze di carico).

§. 201. Ako kapetan ili gospodar broda podpiše teretnicu sa zaporkom »kaže se, da ima« (dice essere), ova ga zaporka oslobadja od odgovornosti samo za sadržinu, težinu i mjeru tovaraka, ukrcanih na njegovu brodu i navedenih u teretnici.

§. 202. Ako kapetan ili gospodar broda podpiše teretnicu bez svake zaporke, odgovoran je sasvim za stvari ukrcane i navedene u teretnici, samo se pripušta naravni manjak u težini i mjeri.

9. O manjku u teži i mjeri (Del calo).

§. 203. Trgovački običaj na ovom tržištu pripušta gubitak na robi, koja dolazi morem, te ga zove naravnim manjkom.

Za takov manjak pripušta se kod slijedećih stvari, kako je naznačeno:

kod riže do 1% ;

- » rogača svježih $2-3\%$, stari $1-2\%$;
- » ruja u hrpi $1-2\%$, u vrećama $\frac{1}{4}$ do 1% ;
- » ugljena do 2% ;
- » ulja u bačvama do 2% ;
- » vina u bačvaama do 2% ;
- » žita $\frac{1}{2}\%$, ali iz crnoga mora 2% ;
- » željeza staroga do $2\frac{1}{2}\%$.

Konačna ustanova.

Običaji protivni ovim ustanovama, prestaju vrijediti od dana proglašenja ovih mjestnih običaja.

Drugo pismo iz Draganićkog luga.

(Nastavak).

Pogledamo li si s bližega matematski oslon, s kojim je g. P. htio utvrditi svoj navod o posvemašnjoj zagaji Drag. luga nakon prve obhodnjice, onda opažamo, da on polazi s hypoteze »ako sada jošte predpostavim, da ukupna površina šume iznosi P jutara onda slijedi, da će se prve godine prebrati, a po tom i u zabranu staviti $\frac{P}{22}$ jutara« (str. 457.). Moram priznati, da bi taj računični zaključak bio sasma ispravan, kad bi stajala gornja predpostava i kad g. P. nebi bio pobrkao čistog sijeka sa uredno prebornim Gornja formula kao i njezin zaključak »aiza 22 godine prve obhodnjice stajati će pod zabranom $\frac{22 P}{22} = P$ jutara, dakle cijela šuma« stajali bi samo onda, kad bi se unutar tog roka cijela šuma (P) imala isjeći čistim sijekom i odmah zagajiti. Sjećem li pako uredno prebornim sijekom samo najdeblja stabla i to samo iz jednog odjela, i budem li tim postupkom s odjela, koji je n. p. velik 135 jutara i podpuno obrasao sa 17029 stabala koja predstavljaju debljinske razrede (odj. 15. ur. raz. Visoka) izsjekao samo 505 stabala (debljih od 61 cm. p. p.) odnosno u tom slučaju samo 3.7 hrasta po jednom jutru, (debljih od 61 cm) i time na toj cijeloj površini prouzročio čistinu i progala računajući da 125 god. staro stablo zastire $53 \square^0$ od samo 17 jut. tada niti sam posjeko P površinu niti mogu staviti P površinu u predzabranu, već samo niti dio P površine, samo onih 17 jutara. Dakle ne P kako to tvrdi g. P. već P_n . Uvrsti li se sada ta ispravljena i istini odgovarajuća matematička predpostava u konačnu formulu g. $P - a \frac{22 P_n}{22}$ onda slijedi, da nakon njezinog razriješenja nepreostane $P =$ cijela šumska površina kao zagajena već samo P_n , t. j. samo ona, koja je tečajem prve obhodnjice unutar pojedinih odjela faktično i izsječena.

Na slici broj 2. (str. 136. Š. I. g. 1912.) zorno je predviđeno, kako je porasla jedna hrpa hrastovâ, a naročito ono stanje do kojeg su se isti razvili tečajem 29 godina, iza kako bje iz njihove sredine u ono doba izsječen hrast orijaš, od kojih je njeke nadrasao bio, pa ih je tečajem svog života svakako sprečavao i smetao im u onakovom porastu i razvoju, za kakovim bi oni bez te smetnje, svakako bili dosegli oslonom na zakone svog fiziološkog razvoja. To je jedna od tipičnih slika, kakove su se u Drag. lugu uslijed neuredno prebornog sijeka razvijale i razviti mogle. Neima dvojbe, da su ovakovi posljedci, u kojima se zrcale učinci koli raznih sastojjinskih prilika, toli i djelovanja same naravi gledom na razvoj stabla vanredno poučni, ter da upravo oni imaju služiti kao uputnici u zakone, koji kod urednog prebora diju na prirast, na pomnožanje drvene gromade, na njezinu kvalitetu kao i na one momente, pod kojima nastaju i pod kojima se mijenjaju pojedine faze stablovne kvalitete tečajem raznih sklopova, što no ih takove hrpe do konačne uporabe pojedinog individua, tečajem kojih 100–140 godina proživljuju Kad bi se u svakom urednjajnom raz-

redu poradila i analizovala po jedna takova skupina hrastova, to bi se bez dvojbe dobilo tako pouzdano uzporedljajno gradivo, da bi se nje-
govom pomoći dali brojčano uglaviti svi oni lokalno-statički momenti,
koji su jedini kadri, da pouzdano predoče one gospodarstvene razlike u pri-
hodima do kojih dolazimo, kad uporabljujemo odnosno uzgajamo hrastove sasto-
jine jedanput uredno prebornim sijekom, a drugi put sredstvom sjećinskom
gospodarenja, spojenog bud s naravnim bud s umjetnim pomladjivanjem.
Za sada ču o stablima predočenima na označenoj slici, kojih ima osam u
okrugu oko starog panja poraslih i koja su nekadanje stajalište
starog hrasta svojim krošnjama danas podpuno nadrasla
i sklopila saobćiti samo niže izkazane podatke, dok ču se na taj
predmet svojedobno obratili posebnom grafičkom statičkom obradnjom,
onda, kad budu posjećena i iztražena dva do tri srednja stabla iz te sku-
pine, koja će pružiti ispravnu sliku o svojem životu i razvoju prije i po-
slije usjeka hrasta orijaša iz njihove sredine. Promjer panja bez kore i
bijeli tog usječenog hrasta, mjeri još danas u visini od 75 cm. 152 centi-
metra. Prvi hrast, na slici od panja desni, označen je brojem jedan, istim
redom u naokrug, a smijerom na lijevo, teku brojevi ostalih stabala sve do
hrasta, koji se nalazi na slici lijevo od panja ter koj kao posljedni nosi
broj osam. Ta stabla imaju danas slijedeće omjere:

Stojećeg hrasta tek. br.	stojeć. hrasta od panja starog, posjeć. hrasta. mtr:	Udaljenost		Stojećeg hrasta		Opazka
		stojećeg hrasta od susjednog stabla	mtr:	prsuji promjer u cm.	visina u mtr.	
1	4.50{	od br. 8—9 m.		58	24	15
	od br. 2—4.5 m.					
2	4.00{	od br. 1—4.5 m.		53	23	13
	od br. 3—4.4 m.					
3	2.00{	od br. 2—4.4 m.		41	19.5	7.8
	od br. 4—7.8 m.					
4	9.00{	od br. 3—7.8 m.		61	21.5	12.4
	od br. 5—7. m.					
5	14.70{	od br. 4—7. m.		47	17.5	12
	od br. 6—7.5 m.					
6	10.10{	od br. 5—75. m.		54	21	12
	od br. 7—2.7 m.					
7	8.00{	od br. 6—2.7 m.		23	15.5	7.8
	od br. 8—9.1 m.					
8	10.60{	od br. 7—9.1 m.		38	19	9
	od br. 1—9 m.					

Izkazani omjeri su na toliko poučni, što dozvoljavaju zaključak, da su se stabla usuprot toga, što stoje prilično gusto jedno do drugoga i do panja, ipak mogla razvijati do dosta znatnih dimenzija. Analiza će pokazati kakovi su bili učinci zastora i progale i kako su jedan i drugi djelovali na kvalitet: prirast tih stabala.

G. P. pokušao je, da uredno preborni sijek u Drag. lugu upravo s naslova proloma krošnja i odatle nastati imajuće štete diskreditira (str. 474. i sljedeće), pak je bez realne podloge, lih na temelju spekulacije i svojih računičnih supozicija sračunao i ovo i ono i dokazao, koliko će daljnih milijuna Drag. ovlaštenici izgubiti uslijed devalvacije pojedinih stabala, pretrgne li im se sklop putem uredno pre-

bornog sijeka. Ako li je g. P. s tim dijelom radnje želio pružiti dokaz, da umije razvojem računa obraniti postavljenu predpostavu, onda je u tome kao i na prijašnjim sličnim operacijama sjajno uspio. No šumarskoj znanosti učinio je tom partijom svoje kritike vrlo slabu uslugu zato, jer niti jedna od podloga, na koje je postavio svoj račun, nije dobavljena iz Drag. luga, te nije ni zbiljna ni istinita već je osnovana na onima: »uzeti će, predpostavi li se sada, uzme li se, što je posve vjerojatno itd.« Ovi zaključci, ne samo da nestoje, već ih izričito za Drag. lug poričem sve da i dopuštam teoren, da se prelomom sklopa krošanja može alterirati kvaliteta stabla. To biva ali samo uvjetno i samo prolazno (do ponovnog sklopa i podrasta novouzgojene okolištne sastojine i kod stabala samo do stano-vite njihove dobe, do 80—90 godine, kako sam jur napred spomenuo), pa tvrdim podjedno, da ta alteracija nemože nikako tvoriti razlike od 40% u kvaliteti kako to g. P. predpostavlja, a da toga ničim ne dokazuje. Na str. 475, 478.—479. navodi g. P. da će zavedenjem ur. preb sijeka dje-latnost prirastnog postotka tako ološiti, da će na tvorivo odpasti samo 30% a na ogrev 70% sto će reći, da će prirast, koj će stvarati stablovne sadržine u ured. preb. šumi nakon proloma krošanja proizvadjeti samo gornja vrijednostna razmjerja. Odakle je g. P. te brojke dobavio, toga ne navodi, kao niti okolnosti gdje su ti hrastovi rasli, na kojima je on takovo nerazmjerje ustanovio. Poričem medjutim obstojanost i mogućnost ovog odnošaja i ovakovog razmjerja, a moram tu tvrdnju i pobiti, jer su upravo na tom, sasma samovoljno konstruiranom temelju i opeta sračunati milijuni, koje da će Drag. ovl. izgubiti s uvedjenja ured. preb. sijeka.

Jasno je, da je u uredno preb. šumi sasma izključena mogućnost, da jedno stablo nakon proloma krošanja ma iz kog razloga do svoje upo-rabe onako osamljeno raste, kako to biva n. pr. kod nadstojnog stabla srednje šume. U ured. preb. šumi je takvo osamljeno mjesto stajalište te-čajem 60—80—100—120 godina zato nemoguće, jer se oveća plješina mora odmah pošumiti čim mimo nje prodje sijek. U tom slučaju će se sastojine opeta sklopiti, štetni će upliv na prirast prestati a povoljni se uslijed nestalog sklopa umnožiti. Manja li je nastala plješina, tad ju i onako zastru krošnje periferičnih stabala i time spriječe, odnosno znatno umanje nepovoljne utjecaje na prirastne funkcije. Glede te vlastitosti ured. preb. sjeka moramo već jednom biti na čistu barem mi, koji hoćemo da o njemu pišemo. Već taj sastojinsko-razvojni proces izključuje gornju pred-postavku g. P.—a., a jošte više utvrđuju zasebna iztraživanja K. Schu-berga koji je na temelju istih ustanovio*, da na nadstojnim hrastovim stablima srednje šume u dobi od 42.—190. godina imade poprečno 55·3% »Schaftnutzholtz-a«, na stablima 45—195 godina starima 64% »Schaftholz-a«; pa kad on tvrdi . . . . »während anderswo bei ungefähr gleichem Alter und Ausmass (80 god. 20—25. m. visina, p. pr. 50—60 cm. i 3,2—5,3m³ sadržine) 60 bis 70% Nutzholz mi Mittelwalde erreicht werden« — onda će morati i g. P. želi li da ozbiljnima uzmemo njegove milijuno — dokaze, istima podati sasma drugu podlogu, no ju je dao u svojim predpostavama. Medjutim sam sada već

* Zur Betriebsstatistik im Mittelwalde. Untersuchungen und Erfahrungen von K. Schuberg, Oberforstrat, Professor an der. tech. Hochschule Karlsruhe. Berlin. Parey. 1898. 5 kr. 20 hell. Str. 32. i 89.

u stanju, da saobćenjem posljedaka što sam ih dobio u tom pogledu na uzornim stablima, koja sam dao rušiti na pokusnim plohamama u Drag. lugu raspršim gornje predpostavе g. P-a. U tu svrhu navesti ћу posljedke dobivene upravo u onim sastojinama, koje su prikazane na sl. 1 i 2 (str. 136 Š. 1. 1912.) Po glasu manuala imadu uzorna stabla na pokusnoj plohi u odjelu 4. ur. raz. Jelas-Karabna sljedeće postotke debljine: pr. promj. 20 cm. = 8%, 26 = 87%, 38 = 57%, 45 = 59%, 63 = 60%, 73 = 55% dok sadržaje na pokusnoj plohi u odjelu 4. ur. razr. Sušje nalazeće se uzorno stablo sa prs. promj. od 14 cm = 90%, 24 = 92%, 36 = 81%, 44 = 55%, 55 = 59%, i 64 = 66% deblovine. Konstatujem istodobno, da je postotak tehničke uporabivosti kod pretežitog dijela gornjih debljih stabala jošte veći nego li iznosi označeni postotak deblovine zato, što imade kod debelih stabala u rašljama i vrhovima jošte uvijek sortimenata, sposobnih za tvorivo i gradju (za duge, podvlake, stupove, kolje).

I postotak prirasta, kog je u računu g. P. sa 2 upotrebio — neispravan je Taj iznosi za sastojinu prvanjeg gornjeg odjela (108. jut. 12126 stab.) 15%, a za potonji odio (84. jut. 7968 stab.) 2.1%.*

Želio li je g. P. zarezati rovaš na teret preb. sijeku u prispolobi sa oplodnjim, tad je morao i smio kalkulirati samo sa razlikom tehničke kakvoće od 12% odnosno 9.5%, a ne s onom od 40%, a isto tako sa gore istaknutima razlikama prirastnog postotka a ne s onima, koje je u svom računu zaista upotrebio. Razlike bi bile u tom slučaju manje, računični posljedci predpostavama nješto bliži, formalna pogreška bila bi manja. Druga materialna pogreška tog računa jošte je veća, a sastozi se u tome, što cijeli taj račun nije osnovan na znanstvenoj podlozi, jer se pri obraćunu vrijednosti razlike izmedju stabala, uzgojenih prebornim i sječinskim gospodarenjem nije smjelo računati sa u šumi nepostojećima omjerima izmedju tvoriva i goriva, već se je ta razlika imala ustanoviti putem postotka kvalitetnog prirasta za ono razdoblje stablovnog porastka, za koje se je isto nalazilo u stadiju prolomljenih krošanja, te je nesklopljeno raslo. Da se pak tim putem nemogu dobiti neispravno sračunani milijuni g. P-a., to ћu dokazati ovim razmatranjem. Neka je stablo, danas u prs. promj. debelo 62 cm. (a dugo 25 m.), raslo tečajem cijelog svog života u sklopu, pa neka je potonji prekinut prije 22 godine tako, da se isii tečajem cijelog tog vremena u obče nije više mogao ili samo nepotpuno sklopiti. To stablo mješilo je prije 22 godine u prs. promj. 52 cm. (i neka je bilo visoko 21. mtr.) U tom slučaju iznosila je ukupna sadržina tog hrasta 2.36 m^3 , a omjer izmedju tvoriva i goriva neka je iznosio (po g. P-u.) samo 70%: 30% indi 1.65^3 i 0.71^3 , pa po tome i ukupna novčana vrijednost ($1.65 \times 15 \text{ K.}$ i $0.71 \times 2 \text{ K.}$ po g. P-u.) 26 K. 17 filira. Danas sadržaje to stablo 4.11 m^3 . Razlika obiju kubaturu iznosi $4.11 - 2.36 = 1.75$. Od toga neka je (po g. P-u) samo 30% tvoriva = 0.52 m^3 i 70% goriva = 1.23 m^3 . Vrijednost goriva, priraslog unutar 22 godine na tom hrastu iznosila bi dakle samo 7 K. 80 fil. i ona — goriva 2 K. 46 fil. Što će reći: da bi ukupna vrijednost tog hrasta nakon 22 godine iznosila (po g. P-u) $26.17 + 7.80 + 2.46 = 36 \text{ K. 43 filira}$. Prije svega odra-

* Prigovor, za što sam pokraj izbrojenih sastojina u Drag. lugu, jošte polagao i pokusne plohe, objasnuju gornje brojke, iz kojih sam sve razloga izkolčenja preduzimao.

zuju se učinci pojačanog pristupa svjetla na takova stabla znatnije samo na gromadnom prirastu (Massenzuwachs). Na samoj kvaliteti, odnosno razmjeru izmedju deblovine i krošnje neće te posljedne 22 godine više moći da izazovu ma ikakvu znatniju promjenu zato, jer prije svega na izgradjenom jur habitu stabala starijih od 80 godina, nemože deblovina postati kraćom a niti krošnja niže sači da prouzroči, akopren se ona sama po sebi i u sebi pomnožava. A grane, koje s jačeg pristupa svjetla po tom deblu porastu, nemogu u tom razdoblju više postići onakovih debljina, da bi na sniženje vrijednosti debljinskog razreda mogle znatno uplivati. Nu jedan činbenik, onaj povišene vrijednosti debljinskog stabla, postaje pod gornjim okolnostima znatan, a to je postotak kvalitetnog prirasta koj nalazi svoj izražaj u tome, da je hrastovina, što biva deblja — i skuplja! Shodno tome nesmije se pri obračunu vrijednost hrasta debelog 62 cm. u prs. promj. pridržati ista cijena kao i za obračun vrijednosti stabla od 52 cm. p. p. (od 15 K. po m^3) kao što to čini g. P., već valja upotrebiti cijenu, koja toj kvaliteti odgovara. Petrovaradinska im. občina imade n. pr. za debljinski razred do 45 em. p. p. cijenu od 14 K. po kub. metru, od $46 - 55 \text{ cm} = 19 \text{ K}$. za $56 - 65 \text{ cm} = 26 \text{ K}$. što se odnosa naprama cijenama g. P-a. kao $11 : 15 : 22$ krune. Obzirom na to imala bi ispravna vrijednost tog hrasta nakon 22 godine iznositi $26 \cdot 17 + 1 \cdot 75 \times 63\% = 1.1 \text{ m}^3 \times 22 = 24.20 + 0.64 \text{ m}^3 \times 2 = 1.28$ sveukupno 51.65 , a ne 36.43 kako je to gore ustanovljeno po premisama g. P-a Hrast je dakle usuprot toga, što je stajao nesklopljen, za 22 godine postao više, a ne manje vrijedan. Šteta nastalih s proloma krošnja, neće i nemože g. P. nikada ustanoviti putem računa s postupnicama, jer su mu predpostave za pojedine članke istih pogrešne dok g. P. piše, da će stabla stavljena na prostu stojbinu (valjda je htio reći otvoreno stajalište) kod prve obhodnjice, tude i takova ostati do konca 88. godine! (str. 477.). Put, kojim se u gornju svrhu imade udariti, vodi izključivo k računanju pomočju postotka kvalitativnog prirasta. U predležećem primjeru poslužiti će se tim načinom sa gornjim cijenama i pretpostavom, da je gornje stablo, koje je prije 22 godine imalo 52 cm. p. p. raslo u posljednjim 22 godinama u debljinu za 45 m.m. na godinu (što je u Drag. lugu i slučaj). Po tome je ono trebalo da poraste iz deblj. razreda od 46 cm. u onaj od 55 cm. p. p. 22 godine pak mu je za to vrijeme porasla vrijednost po m^3 od 11 na 15 kruna. Prema tome iznosi postotak vrijednostnog prirasta za to stablo i tu debljinu po Presslerovom obličku $\frac{15 - 11}{15 + 11} \cdot \frac{200}{22} = 1.39\%$; dočim iznosi pod istimi uvjeti za to stablo kakovo je danas sa p. p. od 62 cm. i gornjom cijenom tog deblj. razreda $\frac{22 - 15}{22 + 15} \cdot \frac{200}{22} = 1.71\%$ što znači, da uslijed proloma krošnje na potonjem stablu Drag. ovlaštenici ne samo da neće ništa izgubiti, nego da će nasuprot takova stabla svoju vrijednost ukamačivati sa povišenim kvalitetnim prirastom, koj se je za posljednih 22 godina podigao iz 1.39% na 1.71% . Izpravnost ovog računa sasma je skladna sa jednim od glavnih sastojinsko-uzgojnih pravila koje glasi, da se u zadnjima 20—40 godišnjim razdobljima sklopovi krošnja upravo zato i namjerice na sječinama prelamaju, da se tim putem što

više izcrpi djelatnost kvantitativnog i kvalitativnog prirasta. Istim ovim načinom računanja dala bi se ustanoviti šteta nastala s proloma krošnja onda, kad bi ovo stablo bilo osamce raslo tečajem 120—140 godina, pa kad bi ga htjeli usporediti sa isto tako starim hrastom poraslim u gusto sklopjenoj sastojini. Račun bi nam jasno pokazao pada na kvalitet prirastnom postotku zato, jer se ovakovo deblo uslijed svoje kratkoće, uslijed debelih grana na istomu usraslih, te uslijed šiljatosti debla nebi smjelo uvrstiti u isti vrijednostni razred s onim, već u niži. No pri uredno prebornom sijeku ovakav slučaj ne može nastati ili ako i da, to samo u vrlo nizkoj mjeri, pošto se čistine imaju pomladjivati, uslijed česa preostavljenja periferična stabla vrlo brzo u sklop sa podrastajućim podmladkom dolaze i doći moraju, ter u takovom ostaju do svoje uporabe.

Jošte strašniji su oni izvodi g. P-a, koji su sadržani na str. 480. i sljedećima a to stoga, što su u njima do izražaja došle nesistematične, samovoljne predpostavke. Nješto je nečuvena kad g. P. napiše ovo: »ad C. Šteta koja nastaje ostavljanjem mlađih, 20—60 god. starih osamce ili u nedostatnom sklopu se naizmeđi hrastika do uporabne debljine od 60 cm». Kako g. P. o sastojinskoj slici uredno preborne šume i o njezinim porastnim zakonima misli, dokazuje to, da je u gornjem primjeru stao već kod 60 god. hrastića i što predstavlja sliku ured. preb. sijeka takovom kakova nikada nastati nemože. Ta između devastirane pašnjake šume i uredno preborne šume jest velika razlika! Na površini šume, sjećene uredno preb. sjekom, ostati će nakog svakog sijeka stajati stabla stara ne samo 60 već i 80, 90, 100, 110, 120 i 140 godina zato, jer je u Lugu uzorno stablo od 56 cm p. p. staro 140 god na (Sušje 9); od 55 cm. staro 81, 105, 110 godina (Sušje 4, Jelas 3, Sušje 17); od 56 cm. staro 108 godina (Jelas 4); od 57 staro 120 god. (Sušje 8), od 58 cm staro 58 god. (Visoka 15); pa usuprot toga nedodje do uporabe sve do one obhodnjice, koja ga nezateče u p. p. sa 61 cm. i jer na svakom odjelu odnosno na alikvotnom dijelu stare čistine, moram imati zastupane sve debljinske razrede a novouzgojene, naročito u podpunom sklopu ako hoću, da bude potrajuost užitaka osigurana Prema tome biti će slika ured. preb. šume puno gušća, no je po g. P-u gore, rijetkom suponirana Neće nemože i nesmije nadalje niti osamce niti u nedostatnom sklopu nalaziti se do uporabne debljine od 60 cm pr. promj. 197.000 hrastića (razštrkanih pomišljeno na svih 5700 jut. šume kako ih g. P. predstavlja) zato, što g. P. na drugom mjestu tvrdi, da je Drag. lug. sklopjena, jednolična šuma u kojoj je dakle gornji slučaj za sada već a priori izključen.

Pri uredno preb. šumarenju pako nemože orisana sastojinska slika — nastati zato, što nam slike na str. 136. Š. l. 1912 predstavljaju nemalo normalne prilike gledom na obrast i deblj. razreda za preb. šumu, kakove su se razvile same po sebi, mimo ikojeg utjecaja šumarevog iz dosadanjeg neuredno preborni sijeka i konačno zato ne, što neima dvojbe, da će se pod utjecajem šum uprave uzgajati sasma obraslima i jošte puno gušćima one površine, na kojima će se u buduće provadjeti ured. preb. sijek, kao i u dotičnom odjelu zatečene sadanje čistine. U kakove nedosljednosti može medjutim upasti šumar računar onda, kad u svom radu o jednoj šumi iznosi nesustavne slike, neka je živim dokazom u koje upada g. P. kad jedanput izračuna troškove ogoja za sav Drag. lug. i ustanovi, da će s

istih nastati po ovlaštenike šteta od njekih petdeset i toliko milijuna i kad drugi put računa, da će na milijune nastati šteta po nje stoga, što će 197,000 hrastića i hrastova osamce ili u nedostatnom sklopu stajati po cijelom Drag lugu! Ili će biti štete od provedbe ogoja, onda neće biti ove druge štete s osamce stojecih hrastova, jer će ih obrasti branjevine osnovane na čistinama i oko periferije stabala, ili će biti štete s ovih potonjih, tad neće biti štete s ogojnih troškova, jer sjećine ogojivati i imati osamce ili u nedostatnom sklopu hrastiće na sjećini — jest nemoguće. Odakle medjutim pitam tih osamce ili u nedostatnom se sklopu nalazećih 197-000 hrastića, kad u odjelu 135 jutara velikom unutar 22 godine samo jedanput izsječem plješinu od 17. jutara i odmah pošumim (vidi primjer gore više)? jedni se dakle od gornjih milijuna moraju brišati, jer to logika gornjih činjenica zahtjeva. Koji? to mi je svejedno, jer nedržim do nijednih, pošto je njihova visima u svakom slučaju odvisila lih od volje i predpostavaka g. P-a, a u nijednom slučaju od podataka pribavljenih bud iz Drag. luga, bud pruženih po meni

Da pod stanovitim uvjetima ekonomske prilike ovlaštenika iziskuju provedbu sasme zasebnih sjećinskih operacija, neka g. P-u. služi dokazom i ta okolnost, što je u šumama Turopoljskih sudčija pok. šum nadz. Borošić, koj je s njima gospodario. usuprot propisa postojeće gosp. osnove morao dozvoliti preostavljanje svih, manje više u hrpmama stojecih ili na okupu se nalazećih hrastića na tekućim sjećinama i u sadanjim branjevinama krsteć takove hrpe „Gruppenwirtschaft“. Taj „Gruppenwirtschaft“, nastao je odatle, što tih hrastića ovlaštenici jednostavno nisu htjeli da sijeku, ohrazlažući to time, da će isti hrastići već onda, dok će se sadanje branjevine otvarati za pašu blaga — roditi žirou za njihovu krmad. Kad ja dakle pok. Borošić smio (i morao) ostaviti mlade hrastiće na Turopoljskim sjećinama, a da time nije ogrješio svoje duše i Turopoljaca oštetio za milijune, valjda neću niti ja zatrajati Drag. milijuna, ako ono 197.000 hrastova i hrastića neposjećem u Drag. lugu, kada ovlaštenici osim gornje motivacije glede žirovine nežele, da im mjesto visoke šume uzgojim sitnu ili srednju. — U oba ova slučaja odlučnija je ekonomска potreba ovlaštenika nego li su to računi g. P-a, koji nisu niti Borošića, smeli a neće niti mene smesti, da se ono provede, što ovlaštenici po se dobrim drže. Nedadu se u obterećenim šumama prastari i zagrizli se običaji preko noći odstraniti i preko koljena prelomiti. Evolucija je onaj ispravni put, kojim i u tom slučaju polaziti valja. Normalna šuma — osobito ona ovlaštenjem opterećena — i prva obhodnja, rijetko kada zajedno večeraju!

Kanio li je g. P. da nas u gornjoj partiji šumarske znanosti poduci, da na tom polju nješto novo obrete, tad nije smio postavljati irrealnih hypoteza. Osim toga je on udarenim putem k' tome zakasnio. Pokraj drugih njemačkih pisaca naročito se je statičkim učincima raznih gosp. metoda obsežno bavio, ali na sasme drugom, na pozitivnom temelju eksaktnih iztraživanja preduzetih u šumi i na stablina prof Dr. Martin*. Od onih prvih triju knjiga nebi smjela nijedna manjkati na stolu hrvatskog šu-

* Die Folgerungen der Bodenreinertragstheorie für die Erziehung und die Umrübszeit der wichtigsten deutschen Holzarten. 7. die Eiche im Hochwaldbetriebe. Leipzig 1898. 7 K. 40 h. Die forstliche Statistik. Berlin. 1905. 8 K. 70 h. Berlin 1911 II. Theil 8 K 70 h. Die Forsteinrichtung. Berlin 1910. 10 K. 95 h.

mara koj gospodari u hrastovim šumama, jer je svaka od njih upravo izvor stručnih zasada i pravila, uglavljenih na posljedcima iztraživanja i na analizama provedenima u šumi. Tih djelâ na obranu uredno prebornog sijeka niti mogu niti kanim citirati. No tko želi, da kritički prouči ovo što je na radu g. P—a. znanstvena i uvaženja vrijedna, tomu ih preporučam. Da ali svi oni gubitci koje je g. P. sračunao, pri sistematski vodjenom uredno prebornom sijeku nemogu nikada nastati, dokazuje ponajbolje ta okolnost što su i glasoviti Spessartski hrastovi — akoprem njihova starost od 400 godina i dosadašnji prihodi, nemogu iz čistoprihodnih razloga biti idealom našeg budućeg gospodarenja, odrasli u neuredno uživanim prebornim šumama. Kada bi uredno preb. sjek mogao u sebi kriti tako katastrofalne gospodarske učinke kako ih je nastojao predpostaviti g. P. u svojem članku, tad bi Njemci te svoje odlik-hraste bili već odavna posjekli. Umjesto toga podsadili su ih još prije kojih 70—80 godina bukovinom, da time zaštite stojbinu i da rijetka mjesta u sastojini te s prebiranja nastale pišešine, pri dovršnom sijeku i sa svoje strane konačnom prihodu doprinesu. S te gospodarstvene operacije ubiru oni danas ne samo svjetsku slavu već i puno suhog zlata. S druge strane navesti će u hatar uredno prebornog sijeka jošte slijedeću činjenicu. Po iztraživanju taj. vlad. savjetnika Uzenera u Strassburgu*, imade hrast u 120 godini i na istom stojbinskom razredu:

a) koj je uzrasao u uzgoju visoke šume 23 m. vis. 31 cm p. p. i 0.92 m^3 b) koj je uzrasao u uzgoju srednje šume 19 m. vis 54 cm . p. p. i 2.31 m^3 (dakle više za 1.39 m^3 u istoj obhodnji!) Uoči li se ova golema razlika, koju valja smatrati kao izključivu funkciju vrsti uzgoja, tad se neće nikomu biti teško odlučiti, da u onim hrastovim šumama koje valja (naglašujem i podcrtavam) uzgajati za našega seljaka, imade izabrati onakova vrst uzgoja koja uz uporabu njemu potrebnih použitaka, u tako kratkom vremenu omogućuje i proizvodnju tako znatnih gromada naročito onda, ako on takav način uredjaja može opravdati svojima gospod. potrebama. Zdrav li je inače takav hrast, to neima dvojbe, da u svakom pogledu podpuno odgovara svrhama i potrebama seljakovima, naročito za piljenu gradju i za znatnu produkciju ogrevnog drva. Isto tako ne može biti dvojbe, da će se svaki takav hrast dati i na javnoj dražbi povoljno prodati, ter da će pri gornjim omjerima biti u potonjem i postotak vrijednostnog prirasta veći no u prvajem zato, jer je stablo sa 31 cm. prs. promj. tek puno bijeli, dok se stablo sa 54 cm. p. p. dade već u svaku vrst običnjeg tvoriva upotrebiti. Drugo je pitanje kako će vrijednostni omjeri tih obiju stabala stajati za daljnih 50—100—150 godina? O tome nemože biti dvojbe, da će stablo uzgojeno u visokošumskom uzgoju u tom pogledu i u gornjoj dobi daleko nadkriliti ono, koje je uzgojeno na prostorini bud posvema (nadstojno stablo srednje šume), bud djelimice i samo prolazno (uredno preborni sijek). No uzgajati stabla s tako visokim odhodnjama stvar je države, povjernica, nadarbina i veleposjeda. Naš seljak nemože šnjima računati i pri uzgoju svoje šume spekulirati sa čistoprihodnima zasadama, jer je on gospodarstveno eksistentan samo onda, ako u što kraćem vremenu proizvede što više i što moguće boljih surovina. A

* Allg. Forst-und-Jagd-Zeitung. Frankfurt am Main 1910. str. 4.

to vrijedi i za njegovo šumsko gospodarstvo i upravo zato su pretežito potrebne i gospodarstveno ovlaštene u seljačkom šumarenju one vrsti uzgoja, koje se dadu u sklad dovesti s njegovima opće-gospodarstvenima ciljevima i odnošajima.

Gledom na sve to držim se riješenim dužnosti, da se sa dalnjima izvodima g. P—a. pozabavim, kad jednom stavi cijelu šumu u zaboranu, a da prugi put odmah, iza toga računa troškove ogradnje po jedinim izsjećenim mjestima, da računa kolje u ogradama i ondje, gdje bi se ista mogla i imala pripinjati o obodna susjedna stabla itd. G. P—k. smio je stručnu kritiku tek onda da napiše: a) kad bi ja bio igdje povukao paralellu izmedju sječinskog gospodarenja sa oplodnim sijekom i izmedju uredno prebornog sijeka u hrastovim šumama u obće, ter ovomu pripisao prednosti pred onim; b) kad bi se ja bio odlučio za uredno preborni sijek iz vlastite pobude i onda, kad bi mi bio stajao na razpoložbu slobodan izbor gledi povoljnog načina gospodarenja u Drag. lugu.

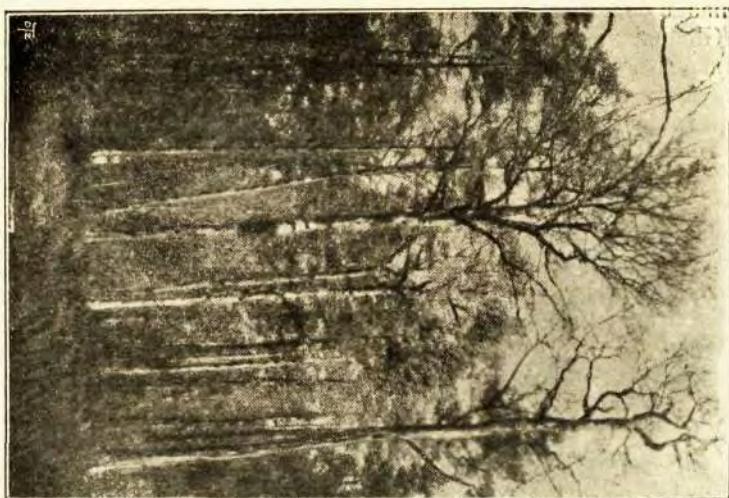
Ovako se je g. P. uzpisao tekar proti jednoj želji Drag. ovlaštenika, koja jošte uvjek nije postala gotovim činom i gledi koje je otvoreno pitanje, da li će se ista ispuniti. Tu sam želju Drag. ovlaštenika, koji su u ono vrijeme bili uzbudjeni raznim utjecaji uvjetno prihvatio stoga, što sam želio, da se koli to pučaustvo smiri i da se onakovim načinom uredjenja kakovo žele ovlaštenici, njihova šuma i oni konačno otmu raznim štetnim uplivima a naročito zato, da prilike tamošnjeg šumskog gospodarenja prestanu biti objektom razdraživanja proti onim čimbenicima, kojim je stalo do mirnog razvoja i gospodarskog napredka tamošnjeg pučanstva.

*

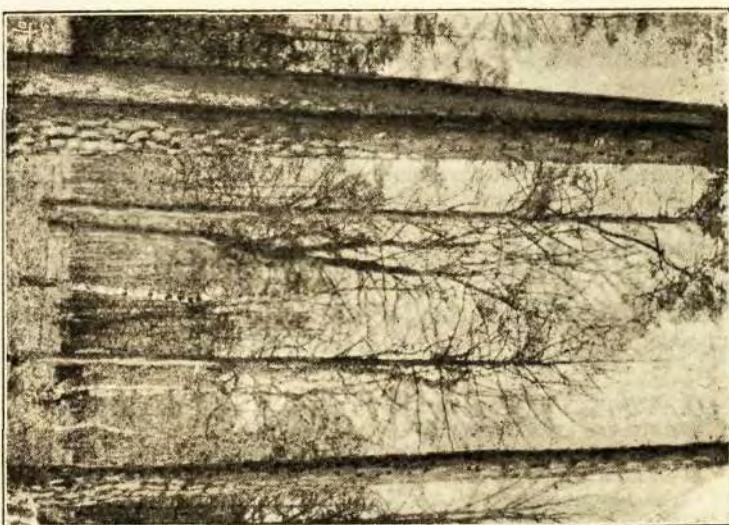
A sada da predjem na taj toliko obrukani uredno preborni sijek. O njem u stručnom listu neću pisati jer sam uvjeren, da nam je svima dobro poznat. Pitam samo imali gdje god i hrastovih šuma u kojima se gospodari, ili se je do novijeg doba gospodarilo uredno prebornim sijekom ?* O izgledu preborne hrastove šume neka nas pouči slika br. 4. »alte Plenterwald-Traubeneiche«, a o tome, da je uzgoj i porast hrastovih biljki moguć u sjevnicama i vrtićima slika br. 5. »Traubeneiche im Halbschatten erwachsen, vor 5 Jahren geästet«. Za dokaz, da se je i u hrastovim šumama gospodarilo uredno prebornim sijekom navesti ču samo ovo: »Oberforstmeister Dr. Borggreve erwähnt in seiner Holzzucht ausser diesem Vorkommen (Plenterwald für Laubholzmischtwald und über Buchen-

* G. P. uzkliknuo je na dan izleta u Drag. lugu: „da je uredno prebornit sijek u hrastovim šumama senzacija dvadesetog stoljeća“ U knjizi „Forstpolitik von Dr. M. Endres Berlin 1905. 20 K 84 Hell.“ čitam na str. 38. ovo: „Die als Nutzwaldungen bewirtschafteten Laubholzplenterwaldungen stellen wohl mit wenigen Ausnahmen unregelmässig bewirtschaftete Mittelwaldformen vor und sind meistens mit Nadelholzern gemischt; sie sind hauptsächlich in bauerlichem Parzellensbesitz. Die Gesamtfläche (des Plenterwaldes im Laubholze) beträgt 325492 ha, d. s. 2,3% der Gesamtfläche. Auf die Eiche entfallen 16,3%, auf Birken, Erlen, Aspen 28,2%, auf Buche und sonstiges Laubholz 55,5% der Plenterwald laubholzfläche“. Uglavlujem prema tome, da imade i u naprednoj (u šumarstvu) Njemačkoj hrastovih prebornih šuuâ.

Sl. br. 4. Stari kitnjak iz Preborne šume.

Sl. br. 5. Kitnjak odrasao u polusjeni, podkresan prije pet godina.

plenterwald) Kiefernplenterwald der Badischen Murgschiffsergenossenschaft und einen Eichenplenterwald in Hanover (Hämeler Wald).*

Za otu Hämelsku hrastovu prebornu šumu zanimao sam se potanje, pak sam se glede tog predmeta obratio na Düesberga pismom, koj mi o predmetu pod 6 srpnja 1910 piše ovo: »Auf Ihre Aufrage wegen des Hämeler Eichenplenterwaldes kann ich Ihnen zu meinen Bedauern aus eigener Kenntniss keine Auskunft geben. Ich habe aber den Oberförster in Peine, dem dieser Wald untersteht, um Nachricht gebeten und werde Ihnen dessen Bescheid dann mitteilen. Ich habe den Hinweis auf diesen Plenterwald Obfm. Borggrevés „Holzzucht“ (2. Aufl. 1891.) entnommen, der in diesem Buche in einer Fussnote, Seite 344, sagt: »Der Murg. Plenterwald wird demnächst wohl — leider — umgewandelt. Gleiches Schicksal trifft den hochinteressanten, ebenfalls einer Genossenschaft gehörigen grossen Dibben-Plenterwald (Hämeler Wald), welchen die Eisenbahn von Hanover nach Braunschweig zwischen Fährte und Peine durchschneidet«, Danach ist zu befürchten, dass die Umwandlung in Hochwald inzwischen geschehen ist, was ich wirtschaftlich für einen grossen Fehler halten würde, da es gerade in einem Eichenwalde wegen des grossen Preisunterschiedes des starken und schwachen Holzes besonders wertvoll ist, den grössten Teil der Holzernte in ausgereiften Starkholz beziehen zu können. Diese Möglichkeit giebt aber nur der planmässig geordnete ungleichaltrige Wald«. U listu od 21. srpnja 1910. piše mi isti gospodin: »In der Anlage übersende ich Ihnen ergebenst die Auskunft, die ich von dem Oberförster des Hämeler Waldes erhalten habe. Danach scheint ein planmässiger Plenterbetrieb nur in geringem Masse beibehalten zu sein, jedenfalls wird nicht so gewirtschaftet, wie ich es für Plenterwald richtig halte, dass auf kleinster Fläche alle Altersstufen in der richtigen zeitlichen Folge und in bestimmten seitlichen Abstande vereinigt sind. Das ist aber notwendig, wenn das für Eichen besonders wertvolle Ziel erreicht werden soll, beinahe die gesammte Holzernte in ausgereiften, hochwertigstem Starkholz beziehen zu können. Wo man nicht schon oder noch sehr ungleichaltrige Bestände hat, lässt sich planmässig geordneter Plenterwald am besten aus der vielmehr unter einem gleichaltrigen, stark durchforsteten Stangenholz heranziehen, indem etwa alle 10 Jahre eine neue Folge von kleinen Jungwuchshorstchen (nisu li to vrtiči ili sjevnice?) eingebracht wird. So wenigstens mache ich es hier in Kiefernstangenorten bei der Begründung von Plenterwald auf reine Kiefern, oder in Mischung von Kiefer, Traubeneiche und Buche«. — Iz priposlanog mi pisma nadšumara, koji upravlja tom Hämelskom šumom od 12. srpnja 1910. saobjujem pako ovo: »Der Hämelerwald ca 4000 Morgen gross folgende Form hat etwa (skoro okrugao lik razdijeljen u 8 čestica). Nro 8 ist fiscalischer Forst und wird als reiner Hochwald $\frac{3}{4}$ Eiche $\frac{1}{4}$ Nadelholz bewirtschaftet. Plenterform ist nicht mehr zu erkennen, eher Mittwaldanklänge.

(Svršit će se).

* Der Wald als Erzieher. Nach den Verhältnissen des preussischen Ostens geschildert von R. Düesberg kön. Forstmeister. Berlin 1910. 6 K 27 Hell. str. 94.) Dobrotom cit. pisca kao i knjižare Parey u Berlinu donosim slike br. 4 i 5, pak se gospodi na pripravnosti, kojom su mi u interesu stvari ustupili odnosne cliché i ovim putem zahvaljujem.

Osobne vijesti.

Umirovljenje i previšnje odlikovanje Kr. šumarski računarski nadsvjetnik Mirko Klokočević, koji je bio sve od godine 1881.—1913. predstojnik kr. šum. računovodstva, dodijeljenog kr. šumarskom ravnateljstvu u Zagrebu umirovljen je nedavno uz osobito priznanje preuzvišenog gospodina kr. ug. ministra za poljodjelstvo. U znak priznanja za njegovo mnogo-godišnje vijerno i koristno službovanje blagoizvolilo mu je Nj. c. i kr. Ap. Veličanstvo previšnjim rješenjem od 4. svibnja tg. podijeliti častnički krst reda Franje Josipa.

Prigodom ovogodišnje redovite skupštine drž. šumarskih činovnika, zahvalili su mu se svi nazočni činovnici za njegovo vanredno točno i kolegialno uredovanje, te ga je naročito presvjetli gospodin kr. ministarski savjetnik i predstojnik kr. šumar. ravnateljstva I. Havas tom zgodom pozdravio kao muža čelik značaja i činovnika, koji je neumorno i sdušno služio, daleko preko propisnog vremena, uz potpuno priznanje svojih predpostavljenih i uz poštovanje i ljubav svojih drugova.

Ove iskrene iz dna srca presvjetlog gospodina ministarskog savjetnika J. Havasa izviruće rijeći, vrlo su se ugodno dojmile nazočnih, koji su mu zaželili, da čila zdravlja još dugo uživa zaslужenu mirovinu. R.

Razno.

Proljetni šumarski državni izpit u Budimpešti je održan od 30. travnja do 6. svibnja t. g. U ispitnom povjerenstvu je sudjelovao pod predsjedanjem ministarskog savjetnika Šandora Horvátha umirovljeni ministarski savjetnik Julijo Tomcsányi, min. savjetnik i profesor visoke škole Eugen Vadas i tajnik šumarskog društva Dragutiu Bund.

Na pismenom ispitru imala su se rješiti slijedeća pitanja :

I.

Navedite svrhu udumljivanja inozemnih vrsti drveća, te opišite, kakova šumouzgojna i gospodarska načela valja u obzir uzeti i kakove načine pošumljivanja upotrebiti pri uzgoju istih.

Navedite one inozemne vrsti drveća, koje u našem šumskom gospodarstvu veće sastojine već sačinjavaju, te izrazite svoje mnijenje o znamenovanju istih.

II

U brdskoj šumi na sjevernoj, ne jako raztrganoj strani, koja obrubljuje jednu dolinu valja šumsku prometnu uredbu osnovati. Dane su dvije krajne točke, izmedju kojih se ima uredba izvesti: jedna u dolini uz neku inu prometnu uredbu, druga na strani za 250 m, više. Strmina najkraće crte, koja obe točke spaja iznáša popriječno 35° ($=19^{\circ} 20'$).

Ostvarit se imajućom prugom ima se kroz 4 godine svake godine $6 - 8000 \text{ m}^3$. jelovog dugačkog drva u dolinu svesti.

Ustanovite 1. koje šumske transportne uredbe će se moći izmedju ovih dviju krajnjih točka uporabiti; 2. koju bi izmedju upitnih uredba bilo sa financijsnog stajališta najprobitačnije osnovati obzirom na troškove

gradnje, uzdržavanja i odpreme skopčane sa duljinom i konstrukcijom upotrebit se imajuće pruge, te obzirom na odpremni odpadak i možebitno pomanjkanje vozne snage?

Za račun potrebiti podatci mogu se iz šumar. koledara, dotično iz Vašeg vlastitog izkustva uzeti,

III.

Od nekog šumskog posjeda prodaje se jedno jutro 20-godišnjeg jelika podpunog obrasta II. stojbinskog razreda i jedno jutro 80-godišnjeg bukvika sa 0'7 obrasta III. stojbinskog razreda. Opišite na koji način će te kao strukovnjak ustanoviti podatke, potrebite za ustanovljenje vrijednosti onih šumskih čestica, te izračunajte na temelju običnih skrižaljka prihoda, dotično prema Vašem mnijenju, na temelju pribavljenih podataka vrijednost tih šumskih čestica.

Dozvolu za polaganje izpita dobila su 12., od kojih je 12 izpitu pristupila. Diplomu dobila je desetorica kandidata.

Magjarsko zemaljska šumarsko društvo učiniti će ljetos poučno putovanje u Austriju, kojim će ujedno uzvratiti prije dvije godine uslijedivši posjet austrijskog šumarskog društva.

Udioničtvovati može 40—45 osoba. Troškovi poučnog putovanja iznášati će po prilici 250 K.

Raspored poučnog putovanja je slijedeći:

18. kolovoza o podne dolazak u Beč. U 3 sata poslije podne pozdrav u velikoj dvorani ces. kr. gospodarskog društva. Pregledba Adria izložbe.

19. kolovoza pregledba nekojih državnih šumskih posjeda i pokusnih površina u Wienerwaldu. Noćenje u Beču.

20. kolovoza put u Neuhaus (Česka). Tamo pregledba dvora i zbirke diploma i zbirke diploma grofa Eugena Czernina, eventualno šumskog predjela »Gnjetski vrt«. Noćenje u Neuhausu.

21. kolovoza pregledba šumarije »Margarethen« gospoštije grofa Czernina. Noćenje u Neuhausu.

22. kolovoza put preko Budjejovica (Budweisa) — Linza u Gmunden.

23. kolovoza put iz Gmundena ladjom u Ebensee, odtuda šumskom željeznicom u Offensee. Pregledba tamošnjih državnih šuma i prometnih uredba. Noćenje u Goisernu.

24. kolovoza pregledba goisernskih šuma »Weisenbachtal«. Noćenje u Anssee-u.

25. kolovoza put iz Ausseea u Trieben (veliko zgradjenje bujica), odtuda u Admont na noćenje.

26. kolovoza kroz Enns-tjesno (Gesäuse) u Hieflau i odtuda na Leopoldsteinmasse. Pregledba šuma spadajućih privatnom ces. i kr. posjedu Eisenerz, poslije podne put u Ljubno (Leoben), na večer razstanak.

Povratak preko Beča ili Graza.

U slučaju dovoljnog odziva namjerava se 27. kolovoza pregledati velike talionice željeza u Donawitzu.

Šumarstvo Bugarske. Cjelokupna površina bugarskih šuma iznáša 3,041.324 ha, od kojih odpada na državni posjed 902 816'6 h. a, općinski posjed 1,565.242 ha, privatni posjed 519.636 ha, na posjed škola, crkva, mošeja i inih crkvenih institucija 53 628'9 ha.

(Pisac tvrdi, da je ove podatke crpio iz oficijelne statistike, ali je ukupna površina za 333.640 ha. veća, nego što ju je izkazao g. šumar Petroff u broju 6 šumarskog lista od godine 1909. Ostali slični podatci se inače posvema slažu. Op. prevodioca).

Prema tome posjeduje država blizu jedne trećine ukupne šumske površine, općine polovicu, a ostatak od priliike jedne šestine odpada na privatni posjed i onaj crkvenih općina. Državne šume leže ponajviše u brdskim predjelima Stare Planine, Rhodope i Rila Planine,

Državne šume podijeljene su u 448 gospodarstvenih jedinica. Općinske šume nalaze se ponajviše u južnom dijelu Bugarske, te su razvrstane u 2966 gospodarstvenih jedinica, dočim su privatne šume u manjim površinama po ravnicama razštrkane. Šume Bugarske zapremaju 30% sveukupne površine, te prema tome postotku zauzima Bugarska četvrti mjesto u Europi. U južnoj Bugarskoj zapremaju šume dapače 60% cijelo-kupne površine.

Poprečno odpada na jednog stanovnika 1 ha šume. Ovaj postotni razmjer izgledom je vrlo povoljan, ali se mora obzir uzeti na slabu napućenost zemlje.

Gledom na visinu stabala mogu se šume Bugarske u dva razreda razvrstati:

Površina od 1.060.463 ha obrasla je sa stablima od 30 m. i preko 30 m., a površina od 1.980.861 ha. obrasla je stablima ed 30 m. visine. Godišnji prirast 100 godišnje dobre sastojine normalne gustoće iznosi 3·05 m³ po ha, kod tvrdog drveća, a godišnji prirast 20 godišnje sastojine 2·45 m³ po ha. Kod 100 godišnje sastojine četinjača iznosi godišnji prirast 5·69 m³ po ha, a kod dvadeset godišnje šume 4·15 m³ po ha. Sveukupne šume Bugarske procijenjene su na 600 milijna franaka.

Bugarska izvaža sve vrsti tvrdog i mekog drva, dijelom kao surovine, a dijelom u izradjenom stanju.

U petgodишnjem razmaku od godine 1898 do 1902. exportirala je Bugarska poprečno na godinu 30.206.468 kg. gradjevnog drveta u vrijednosti od 1.205.146 franaka, a importirala je u istom razmaku vremena poprečno na godinu 36.773.885 kg. u vrijednosti od 1.917.080 franaka.

Import smanjio se postepeno od 3.542.078 franaka u godini 1898. na 1.563.591 franaka u godini 1902. nasuprot je izvoz narasio od 1.016.639 franaka, u godini 1899. na 1.563.591 franak, u godini 1902. Bugarska izvaža najviše mekano drvo kao fabrikat. U gore ispitanoj periodi uveženo je 75% mekanog drveta, dočim je izveženo 50.5% istoga.

Bugarska izvaža u Tursku 85%, u Srbiju 3%, u Rumunjsku 1%, u Austriju 0·74 svojih šumskih proizvoda, dočim ostatak otpada na ostale zemlje.

Iz Austrije uvaža Bugarska najveći dio i to 81% u obliku fabrikata, iz Rumunjske 10%, iz Turske 9%. U Tursku uvaža mekano drvo kao surovine ili polufabrikati a izim toga gorivo drvo i drveni ugalj.

U Njemačku izvaža hrastovinu, a u Egipat trupce i daske.

U zadnjim godinama je drvna industrija u Bugarskoj znatno napredovala, dočim su se prije samo manji predmeti u kućnoj industriji izradjavali. Nekoliko tvornica pokućstva, više parnih pilana, jedna belgijska tvorница žigica su obilno zaposlene. Domaće jedno veliko poduzeće izrađuje

u Belevu iz krasnih sastojina oko Rilo manastira trupce na mosnice i daske. Intensivni razvitak drvne industrije sprečava oskudica željeznica za prenos produkata. Taj se transport sada obavlja na bivolskim kolima, no koja ne mogu kroz cijelu zimu općiti.

Većina pilana nalaze se u primitivnom stanju, te rade samo kroz nekoliko mjeseci, i to dok mogu vodenu snagu brdskih potoka upotrebiti. Ove pilane izradaju svakovrsni gradjevni materijal. Takovih pilana ima u Rhodope planini oko 500, a u Rilo planini 150. Prve izradaju mekana drva, a potonje tvrda.

Osim toga ima po cijeloj zemlji mnogo manjih radiona koje izrađuju tanjure, poklopce, kugle, čunjeve, okvire za slike i t. d. a naročito u Sevlieu i Gabrovu. OI tih fabrikata izvajaju se samo oni iz mekanog drveta, dočim se oni iz tvrdog drveta u zemlji samoj razpačaju.

Predaleko bi vodilo da nabrojimo sve vrsti drva. Spomenuti ćemo samo da ima više listača nego četinjača.

U visini preko 500 m nadmorske visine su bukva i hrast pretežno zastupani. Osim toga ima cera, jasena, topole, javora, bresta, vrbe a od četinjača jele, smreke i bora.

Po vegetaciji mogu se šume Bugarske u četiri visinska pojasa razdijeliti.

1. U toplu zonu do 400 m nadmorske visine. U tom pojusu bilo je njekada krasnih lugova, ali je sada ovo tlo pretežno poljskom gospodarstvu privedeno.

2. U umjerenu zonu do 900 m nadmorske visine.

3. U zonu, koja siže do 1300 m visine, u kojoj je bukva u smjesi sa četinjačama dominirajuća vrst. Bukove sastojine nalaze se većinom u dosta nepristupačnim predjelima, tako, da je njihova exploatacija tegotna i skupa. Nalazi se tu i krasnih sastojina čiste bukovine ili u smjesi sa favorom.

Četvrta i najviša zona uzdiže se do 2000 m nadmorske visine. Ova počinje sa bukvom u smjesi sa *Picea excelsa*, od koje se potonje tu nalaze gустe sastojine. Nadje se tu i divnih exemplara *Picea pence*. U visini od 1800 m nalazimo *Pinus mughus* pomješanu sa *Picea excelsa*. U visini preko 2000 m ne raste ništa, nego su to gole stijene.

Podjelbu posjeda prema visinskom pojusu pokazuje niža skrižaljka:

Vlasništvo	u nadmorskoj visini			
	do 400 m	od 400 do 1000 m	od 1000 do 2000 m	Ukupno
države	296.744	347.546	258.525	902.816
općine	791.365	46.548	307.229	1.565.242
privatnika	314.307	179.381	79.576	573.264

Exploatacija u državnim i općinskim šumama provadja se na sljedeći način: Po ministarstvu sastavljena drvosječna osnova opredjeljuje način sječe koli u državnim toli u općinskim šumama. Država provadja sječu u

vlastitoj režiji ili izdaje pravo izcrpljivanja putem submisije ili prepusta takovo putem pogodbe većem poduzeću.

Prodaja drva obavlja se putem javne dražbe, ili putem koncesije, te napokon prodajom u malom okolišnom stanovničtvu, prema cjenicima sa stavljenim po šumskim uredima.

Bor, smreka i jela sijeku se kroz cijelu godinu; druge vrsti samo od septembra do polovice marta. Dohodci iz državnih šuma kao i oni iz općinskih teku ponajprije u državnu blagajnu, te se prema odredbi ministarstva za poljodjelstvo i trgovinu za uzdržavanje i uzgoj šuma upotrebljuju. Eventualni novčani suvišak vraća se općinama.

Vrhovni nadzor nad općinskim šumama vrši država. Pošumljenje izvadja se inicijativom i pod nadzorom države.

Zavedena je oplodna, preborna i čista sječa.

Pošto je tlo bogato na bilinskim hranivim česticama, to se stabla brzo iz panja pomlade, te su polučeni dosta povoljni rezultati.

Pošto prije nije bilo dovoljno stručno naobraženog šumarskog osoblja, pretvorene su mnoge visoke šume u niske šume.

Za čuvanje namješteno je u državnim šumama 500 luga, a u općinskim 2135, tako, da na jednog državnog luga otpada poprečno oko 1805 ha, a na općinskog luga 734 ha.

Unatoč svih mjera, koje se upotrebljavaju, teško je branjevine očuvati od navale pučanstva. Seljaštvo slabo mari za branjevine, te svoju marvu pase тамо, gdje mu se mili. Stroge mjere nailaze uvjek na otpor pučanstva, te provedba istih prouzrokuje državi mnogo truda i žrtava.

Kraj svijesne i energične šumske politike ubrzo će šume znatnu ulogu u bugarskom državnom proračunu zauzeti, te uloženi kapital obilno ukamatiti.

Bugarska vlada će bez dvojbe nastaviti svoje sile u tom smjeru koncentrirati, pa podizanjem ovog za mnoge države tako važnog prihodnog taktora, mladom gospodarstvu zemlje nove životne sile pribaviti,

Usljed svog novog zgodnog geografskog položaja, a tim uvjetovanim izlazom na egejsko i sredozemno more stupiti će Bugarska u red prvih exportnih država, te će već u bližoj budućnosti biti osjetljivo tangiran export drva i naše monarkije.

Prema Ö. F. u J. Z. priopćio T. Georgijević.

Šumar inžinir

traži namještenje. Isti je sin šumara, absoluirao je visoku školu, ima višegodišnju izvrstnu praksu u poslovima uredjivanja šuma, mjerenu, te u računarskim poslovima, o čem se može izkazati izvrstnim svjedočbama.

Isti bi preuzeo uredjivanje šuma, kao i procjenjivanje dobara takodjer i uz paušalnu odštetu.

Osim njemačkoga govori takodjer i više slavenskih jezika.

Cijenjene ponude neka se uprave na uredničtvu Šum. lista pod oznakom: »Samostalan radnik«.

Honoriranje članaka.

Za članke (rasprave) i ine sastavke (vijesti i crtice) u Šumar. listu i Lug. vjestniku, plaća se u ime honorara po jednoj stranici:

- a) za izvorne sastavke 5'0 K;
- b) za prevode 3'5 K; i
- c) za prepisane stvari 2'0 K.

Povrh toga će se za one članke, koji su od osobite vrijednosti, u koje je sastavljač morao uložiti puno truda, te koji su u strukovnom i jezičnom pogledu tako dotjerani, da ih ne treba ništa, ili veoma malo ispravljati, — na predlog urednika društvenog časopisa, po društvenom upravljujućem odboru dopitati još posebna nagrada.

Broj: 5432/1913.

Predmet: Latinovac z. z. prodaja hrastovih i bukovih stabala.

Oglas dražbe stabala.

Na temelju odobrenja kr. zemaljske vlade, odjela za unutarnje po slove od 17. studena 1912. broj 72858 prodavati će se iz šume z. z. Latinovac putem pismenih ponuda obilježena i procjenjena stabala i to:
88 hrastova, 14 cerova i 1 topola u šumi »Luk« i pašnjačkom dijelu »Vrbovac« procjenjenih na 14.287 K 6 fil. nadalje u pašnjačkom dijelu »Vrbovac« 752 bukovih i 29 cerovih stabala procjenjenih na 9887 K 94 f.

Dražba obdržavati će se dne 24. lipnja tg. kod ove oblasti.

Pismene ponude obložene sa 10% žaobine, imadu se za svaku skupinu naposeb do 11 sati prije podne predati u uručbeni zapisnik ove oblasti.

Na kasnije prispjele ili brzjavne ponude neće se uzeti obzir.

Dražbeni uvjeti zastupajući kupoprodajni ugovor mogu se izviditi za vrijeme uredovnih sati kod ove oblasti i kod kr. kot. šumarije u Kutjevu.

Šuma udaljena je 3 klm od željez. stanice Čaglin, a dio pašnjaka »Vrbovec« nalazi se tik željez. stajališta Latinovac.

Kr. kotarska oblast.

U Požegi, dne 18. svibnja 1913.

SADRŽAJ.

	Strana
Mjestni običaji (usance) u trgovackom poslovanju i prometu u okružju senjske trgovacko obrtničke komore	221—260
Drugo pismo iz Draganičkog luga. (Nastavak)	261—271
Osobne vijest: Umirovljenje i previšnje odlikovanje	272
Razno: Proljetni šumarski državni izpit u Budimpešti. Madjarsko zemaljsko šumarsko društvo. Šumarstvo Bugarske	272—276
Og'as.	276

Br. 12—9 Zlatna kolajna sa izložbe u Parizu 1900.

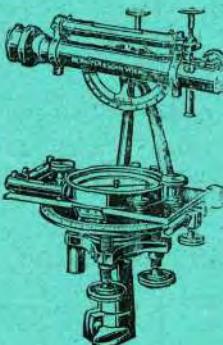
Neuhöfer i sin (Neuhöfer & Sohn)

c. kr. dvorski mehaničar
Beč, V. Hartmaungasse 5.

Izrađuje pod jamstvom izvrstne izrade i točne rektifikacije

Bonsolne strojeve
sa optičkom distanzmjerom.

Mjerače stolove. Perspektiv ravnala.
Letve za nivelliranje. Šumarske bousole.

Promjerke

iz željeza i drva.

Mjeračke vrpce

iz platna ili očjela.

Planimetre itd. — Pantografe.

Brojne čekiće, aparate za prenosa, crtala kao i sve vrsti matematičkih strojeva i mjerila.

Ilustrovani cjenici badava

Svi se popravci obavljaju najbolje i u najkraćem roku.

Sveudiljna zaliha
svih vrsti mjeračkih
strojeva i pomagala.

